

e-ISSN: 2667-6117

Yıl / Year: 2025

Cilt / Volume: 7

Sayı / No: 2

Eserin Türü / Manuscript Type

Araştırma Makalesi/Research Article

DOI:

10.47136/asbuhfd.1669581

TÜRKİYE'DE GÖLGE KABİNE UYGULAMASI ÖNÜNDEKİ ZORLUKLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Difficulties And Solution Suggestions in the Application of Shadow Cabinet in Turkey

Kazım Başaran

Öz

Gölge kabine uygulaması İngiltere’de parlamenter hükümet sistemi içinde fiili olarak ortaya çıkarak benimsenmiş ve sonrasında düzenlemeye tabi tutulmuş bir kurumdur. İngiltere’de ortaya çıkan bu uygulama İngiliz Milletler Topluluğu üyesi Avustralya, Yeni Zelanda ve Kanada gibi ülkelerde de uygulanmaktadır. Gölge kabine, hükümetin politika ve uygulamalarını eleştirme, onlara alternatif politikalar üretmek halkı ikna etme ve alternatif kabineyi göreve hazırlama işlevine sahiptir. Kuvvetler ayrılığının tüm hükümet sistemlerinde öneminin azaldığı ve yürütmenin ön plana çıktığı düşünüldüğünde gölge kabinenin hükümetin denetimi konusunda rolü önemli hale gelmiştir. Türkiye’de 2017 anayasa değişiklikleri ile cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi ortaya çıkmıştır. Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi, Türkiye’ye özgü bir başkanlık sistemi olarak ifade edilmekte olup cumhurbaşkanının partisi ile ilişkisinin sürmesi ve parti disiplini gibi nedenlerle yasama üzerindeki etkisinin devam etmesi sebebiyle sert kuvvetler ayrılığından uzaklaşmaktadır. Bununla birlikte cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi, parlamenter sistemdeki denetim mekanizmalarının birçoğuna sahip değildir. Dolayısıyla hükümetin denetlenmesinde muhalefete önemli görev düşmektedir. Bu doğrultuda 11 Kasım 2023 tarihinde ana muhalefet partisi gölge kabinesini ilan etmiştir. Bu noktada Türkiye’de gölge kabine uygulamasının gerekleri ve uygulamadaki zorlukların ortaya koyularak siyasal sistem tarafından benimsenip benimsenemeyeceğinin tartışılması önemli hale gelmektedir. Çalışma, gölge kabine uygulamasının kurumsal ve kavramsal özelliklerini tespit ederek, Türkiye’de uygulanabilirliğini tartışıp, bu konuda öneriler getirmeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultu ilk bölümde gölge kabine uygulamasının özellikleri ve işlevi ele alınmış ardından uygulamadaki örnekler incelenmiştir. İkinci bölümde ise Türkiye’deki cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde gölge kabine uygulamasının gerekleri ve zorlukları ortaya konulmuştur. Son olarak cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin gölge kabinene uygulaması bakımından dezavantajlı bir yapıya sahip olmasına rağmen sisteme uygun düştüğü ölçüde hukuki ve mali düzenlemeler yapılarak gölge kabine uygulamasının benimsenmesinin faydalı olacağı vurgulanmıştır.

Abstract

The shadow cabinet practice is an institution that emerged and was adopted in the parliamentary government system in England and then it was regulated. This practice, which emerged in England, is also adopted by the British Commonwealth countries such as Australia, New Zealand and Canada. The shadow cabinet has the function of criticizing the government's policies and practices, is aiming to convince the public by producing alternative policies for them and is preparing the alternative cabinet for duty. Considering that the importance of the separation of powers has decreased in all government systems and the executive has come to the fore, the shadow cabinet's substantial role in overseeing the government has become more important. With the 2017 constitutional amendments in Turkey, the presidential government system was included in the political system. The presidential government system is described as a presidential system specific to Turkey and moves away from the strict separation of powers due to the president's continuing relationship with his party and his continuing influence on the legislature due to reasons such as party discipline. However, the presidential government system does not have many of the oversight mechanisms in the parliamentary system. Therefore, the opposition has an important role in overseeing the government. For this reason, the main opposition party announced its shadow cabinet on November 11, 2023. At this point, it becomes important to discuss whether the shadow cabinet application in Turkey can be adopted by the political system by revealing the requirements and difficulties in its application. The study aims to determine the institutional and conceptual features of the shadow cabinet application, discuss its applicability in Turkey and make suggestions on this issue. In this direction, the features and functions of the shadow cabinet application are discussed in the first section, and then examples in practice are examined. In the second section, the requirements and difficulties of the shadow cabinet application in the presidential government system in Turkey are revealed. Finally, it is emphasized that although the presidential government system has a disadvantageous structure in terms of shadow cabinet application, it would be beneficial to adopt the shadow cabinet application by making legal and financial arrangements to the extent that it is suitable for the system.

Makale Gönderim Tarihi / Received: 03.04.2025

Makale Kabul Tarihi / Accepted: 01.12.2025

Hakem Değerlendirmesi / Peer Review: Çift kör hakem. Double peer-reviewed.

Anahtar Kelimeler / Keywords: Gölge Kabine, Gölge Bakan, Hükümet, Muhalefet, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi./ Shadow Cabinet, Shadow Minister, Government, Opposition, Presidential Government System.

Atıf / Citation: Başaran, Kazım. “Türkiye’de Gölge Kabine Uygulaması Önündeki Zorluklar ve Çözüm Önerileri” ASBÜ Hukuk Fakültesi Dergisi 7, no. 2 (2025) 143-162

Yazar Bilgileri / Authors Information: Öğr. Gör. Dr., Hitit Üniversitesi, Osmancık Ömer Derindere MYO, Mimarlık ve Şehir Planlama Bölümü, kazimbasaran@hitit.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1075-1089.

Teşekkür / Acknowledgments: Bulunmamaktadır.

Finansal Destek / Financial Support: Finansal destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest: Çıkar çatışması bulunmamaktadır

Etik Kurul Onayı / Ethics Committee Approval: Çalışma için etik kurul onayı gerekmemektedir.

Yapay Zeka Araçlarının Kullanımı / Use of Artificial Intelligence: Yapay zeka araçlarından yararlanılmamıştır.

Extended Summary

The shadow cabinet practice is an institution that emerged in England for the parliamentary government system and has been adopted and regulated. This practice, which emerged in England, is also applied in countries such as Australia, New Zealand and Canada, which are members of the British Commonwealth of Nations. The shadow cabinet has the function of criticizing the government's policies and practices, convincing the public by producing alternative policies to them and preparing the alternative cabinet for duty.

In all government systems based on separation of powers, the executive branch is seen to come to the fore. When the influence and power of the executive branch on the legislature is considered, the control of the government becomes difficult. At this point, the shadow cabinet plays an important role in the control of the government.

The presidential government system is expressed as a presidential system specific to Turkey. Although it exhibits the characteristics of a presidential system, it moves away from the hard separation of powers due to the president's continuing relationship with his party and his continuing influence on the legislature due to reasons such as party discipline. Although it moves away from the hard separation of powers, a significant part of the control mechanisms in the parliamentary system based on the soft separation of powers are not present in the presidential government system. The president, who is the sole authority and responsible person of the executive, continues to have direct and indirect influence on the legislature, making it difficult to control the executive. Therefore, the opposition has an important role in controlling the government. For this reason, the main opposition party announced its shadow cabinet in order to provide an alternative to the government and to control it.

It is important to discuss whether the shadow cabinet application in Turkey can be adopted by the political system by revealing the requirements and difficulties in its application. The study aims to determine the institutional and conceptual characteristics of the shadow cabinet application, discuss its applicability in Turkey and make suggestions on this issue. In this direction, the characteristics and functions of the shadow cabinet application are discussed in the first section, and then examples in practice are examined. It has been determined that the shadow cabinet has the following duties: organizing the opposition, criticizing the government's policies and practices, creating an alternative to the government and convincing the public of this, educating future government members, creating a broad-based opposition by developing cooperation with various segments and guiding the government.

When examples of shadow cabinet applications are examined, it can be stated that this application emerged as an informal institution, was adopted and then institutionalized by making some legal arrangements. This application, which emerged in England, has also been adopted in countries such as Australia, New Zealand and Canada, where the British Westminster model parliamentary system is applied. Therefore, the shadow cabinet application has developed and become institutionalized within the parliamentary system. In the countries examined, the government, which is responsible to the legislature, is under the supervision and control of the parliament, participates in legislative work, and enables it to confront the shadow cabinet through methods such as questions and discussions. In the second part of the study, the requirements and difficulties of shadow cabinet application in the presidential government system in Turkey are revealed. Shadow cabinet application offers important opportunities in terms of closing the balance and control gaps in the presidential government system, enabling the opposition to produce concrete policies and constructive policies by organizing a broad-based opposition, training potential ministers who are experts in their fields of duty, and preparing the opposition for power.

There are some difficulties in implementing the shadow cabinet in Turkey. First of all, the only responsible and authorized person for the executive branch in Turkey is the president, and no council of ministers or cabinet has been legally organized. It is seen that the council of ministers only meets in practice. Ministers do not have collective or individual responsibility to the parliament. In the presidential government system, the ministers' connection with the legislative body is cut off. If shadow ministers are appointed from outside the parliament, their opportunity to directly participate in policy-making and research processes will decrease. In addition, it has been determined that the oral question mechanism removed with the 2017 constitutional amendments and the fact that questions cannot be

asked to the president, who is directly responsible for the executive branch, even in writing, weaken the policy area of the shadow cabinet.

In conclusion, although the shadow cabinet practice in Turkey faces some difficulties, it would be beneficial to adopt the shadow cabinet practice by making legal and financial arrangements to the extent that it is compatible with the presidential government system.

GİRİŞ

Demokratik yönetim sistemlerini benimseyen devletler yasama, yürütme ve yargı kuvvetlerinin arasındaki ilişkiye göre şekillenen, kuvvetler ayrılığına dayalı hükümet sistemleri ile yönetilmektedir. Bu sistemlerde kural olarak yargı organı bağımsız olarak kabul edilmiştir. Dolayısıyla hükümet sistemi, yasama ve yürütme organı arasındaki ilişkiye göre şekillenmektedir.¹ Yasama organı kural koyma işlevini yerine getirirken yürütme organı koyulan kurallar doğrultusunda siyasal kararlar almakta ve uygulamaktadır. Yürütme organı tarafından alınan siyasal kararların ya da yapılan idari işlemlerin denetlenmesi gerekmektedir. Gölge kabine mekanizması yürütmenin izlemiş olduğu politikalar ve almış olduğu kararların denetimi noktasında önemli role sahiptir.

Demokratik siyasal sistemlerde siyasal iktidar, halk egemenliğine dayanmaktadır. Yasama organı halk tarafından seçilen temsilcilerden meydana gelmektedir. Yürütme organı ise hükümet sisteminin niteliğine göre doğrudan halk tarafından seçilmekte ya da halkın seçmiş olduğu meclis içinden oluşmaktadır. Gölge kabine uygulaması, halk egemenliğine dayanarak yönetime gelmiş iktidarın denetimini sağlamak ve ona alternatif oluşturmaktadır.

İngiltere’de parlamenter hükümet sisteminde ortaya çıkan gölge kabine mekanizmasının başka ülkelerde de benimsendiği görülmektedir. Gölge kabine uygulaması hukuki olarak düzenlenmiş bir kurum olmaktan ziyade fiili olarak ortaya çıkıp benimsenmiş bir uygulamadır. Türkiye’de de gölge kabine uygulamasına geçilmesine yönelik talepler zaman zaman gündeme gelmiştir. 2023 yılında yapılan genel seçimler sonrasında ana muhalefet partisinin gölge kabinesini açıklamasıyla fiili olarak gölge kabine uygulamasına geçilmiştir.

Gölge kabine uygulaması hakkında Turner², Punnett³ ve Johnson⁴’ın yapmış olduğu çalışmalar temel oluşturmaktadır. Siyasal iktidarın denetlenmesi ve ona alternatif bir yönetim sunulması noktasında işleve sahip gölge kabine mekanizmasının, Türkiye’deki cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi ile birlikte uygulanmasının değerlendirilmesi önemlidir. Bu doğrultuda Türkiye’de gölge kabine uygulamasının gerekleri ve bu mekanizmanın uygulanmasında çıkabilecek olası zorlukların tespit edilmesi gerekmektedir. Çalışma, Türkiye’deki gölge kabine uygulamasının gereklerini ve zorluklarını irdeleyerek uygulamanın daha işlevsel hale getirilmesi için öneriler sunmayı amaçlamaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde gölge kabine mekanizması kuramsal olarak ilgili alanyazını doğrultusunda açıklanıp uygulamadaki örnekler incelenecektir. İkinci bölümde ise Türkiye’deki cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi doğrultusunda gölge kabine mekanizmasının gerekleri ve zorlukları tartışılıp öneriler sunulacaktır.

I. GÖLGE KABİNE

Tarihsel süreç içinde yürütme, yasamaya göre daha fazla güç kazanmıştır. Özellikle parti yöneticilerinin yürütmeye yer alıp yasama üzerindeki etkisinin devam etmesi, parti disiplini, yasama organının yaptığı kanunlara büyük oranda yürütmenin kaynaklık etmesi gibi sebepler yürütmenin güç kazanmasını sağlamıştır.⁵ Bunun yanında yürütmenin sahip olduğu yetki ve güç itibarıyla bilgi ve

¹ Ergun Özbudun, *Türk Anayasa Hukuku* (Yetkin Yayınları, 2012), 349-350.

² Duncan Robert Turner, *The Shadow Cabinet in British Politics* (Routledge and Kegan Paul, 1969).

³ Robert Malcolm Punnett, *Frontbench Opposition: the Role of the Leader of the Opposition, the Shadow Cabinet and Shadow Government in British Politics* (Heinemann, 1973).

⁴ Nevil Johnson, "Opposition in the British Political System," *Government and Opposition* 32, no.4 (1997).

⁵ Michale G. Roskin, *Çağdaş Devlet Sistemleri: Siyaset Coğrafya, Kültür*, çev. Atilla Yayla ve Bahattin Seçilmişoğlu (Adres Yayınları, 2021), 8.

belgeye ulaşım noktasındaki avantajı, devlet sırrı zırhını kullanabilmesi yürütmeye güç kazandıran unsurlardandır.⁶ Kuvvetler ayrılığının fiili anlamda uygulanmadan uzaklaşması hükümet sistemlerinin tamamında gözlenen bir olgudur.⁷ Başka bir ifadeyle kuvvetler ayrılığına dayanan parlamenter, başkanlık ya da yarı başkanlık hükümet sistemlerinin hepsinde de yürütme zamanla güçlenmiş, yasamanın yürütmeyi denetleme imkânı zayıflamıştır. Bu noktada siyasal iktidar üzerindeki muhalefet denetimi daha önemli hale gelmiştir.

Muhalefet, seçilmiş iktidarı denetleme görevinin yanında politika üretim sürecine de katılması gerekir. İktidarın izlemiş olduğu politikaları ve almış olduğu kararları eleştirirken kendi alternatif politikalarını geliştirerek bunları toplumla paylaşmak zorundadır.⁸ Halk egemenliğine dayalı demokratik temsilde toplumun siyasal iktidar değişikliği için ikna edilmesi gerekir. Siyasi partiler arası katı rekabet ya da aşırı uzlaşmacı tavır, seçmenin ikna edilebilmesi konusunda yeterince işlevsel değildir. Seçmenler, siyasal iktidar değişikliği için muhalefetten ciddi politikalar üreterek güçlü bir alternatif olmasını beklemektedir.⁹

Gölge kabine uygulaması muhalefetin hem hükümeti denetlemesi hem de politika geliştirerek ona alternatif oluşturma amacıyla ortaya çıkmış bir kurumdur. İngiliz parlamenter sisteminde ortaya çıkan gölge kabine, mevcut hükümetteki bakanlara karşılık gelecek sayıda gölge bakandan oluşmaktadır.¹⁰ Gölge kabinedeki politika üretim süreci geleceğin potansiyel bakanları ve hükümetinin eğitimini sağlamaktadır. Bu sayede olası bir iktidar değişikliğinde göreve yeni gelen hükümet görevi tanıyıp, durum tespiti yaparak göreve daha kolay alışmakta ve yönetim sürecine uyum sağlamaktadır.

Gölge kabine, İngiltere’de gayriresmî bir süreç sonucunda oluşarak benimsenmiştir. İngiltere’de örtülü bir muhalefetin ortaya çıkışı 19. yüzyılın ortalarına rastlamaktadır. Bu dönemde muhalefet, hükümet değişikliklerine sebep olmakla birlikte henüz iki partili siyasal sistem tam anlamıyla hâkim değildir. Özellikle 1831-1867 yılları arasındaki büyük parlamenter kanunlar olarak ifade edilen dönemde, başbakanlar ve hükümetler çeşitli gruplar arasında iş birliği yapılarak değişebilmekteydi. 1867 yılından itibaren oy hakkının geniş kitlelere yayılmasıyla birlikte partilerin gelişimi sağlanmıştır. Bunun sonucu olarak iki partili sistem ve tek parti hükümetleri yerleşmiştir. İktidarı kaybeden parti kendi gölge oluşumlarını kurmaya başlamıştır. Seçimi kaybeden ana muhalefet partisi “Majestelerinin Sadık Muhalefeti” olarak adlandırılıp örgütlü bir hal almıştır.¹¹ Muhalefetin stratejisini koordine eden bir liderlik grubu olarak ortaya çıkan bu oluşum, 19. yüzyılın ikinci yarısında siyasal sistem içinde tanınan bir kurum haline gelmiştir. 20. yüzyılda ise muhalefet liderliği yasal düzenlemelerle konumunu pekiştirmiştir.¹² İngiltere’de başbakanlık ve muhalefet liderliği 1937 yılında çıkarılan Taçın Bakanları Hakkında Kanun (Minister of the Crown Act) ile yasal düzenlemeye kavuşmuştur. Bu yasa ile başbakanın herhangi bir bakanlık üstlenmeden maaş almasının yolu açılmıştır. Ayrıca muhalefet liderliği yasal olarak tanınmış ve bu konumundan dolayı maaş verilmesi hükme bağlanmıştır.¹³

Muhalefet liderine yasal bir konum verilerek maaş bağlanması siyasal sistemlerde rastlanan bir durum değildi. Bu yasa ile birlikte muhalefeti yönetmek başı başına bir iş olarak tanımlanmıştır. Ayrıca parlamenter sistem içinde muhalefetin konumu yasal güvence altına alınmıştır.¹⁴ Bu durum demokratik siyasal sistemlerde muhalefetin önemi ve işlevinin kurumsallaşması bakımından önemli bir adım olmuştur.

⁶ Rıza Arslan, *Demokratik Yönetim Sistemleri* (Dora Basım Yayın, 2015), 31.

⁷ Mustafa Erdoğan, *Anayasal Demokrasi* (Siyasal Kitabevi, 2017), 223.

⁸ Erdoğan Teziç, *Anayasa Hukuku* (Beta Yayınları, 2016), 401.

⁹ Rıza Arslan, "Parlamenter Yönetim Sisteminde Gölge Kabine’li Muhalefet," *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 11, no.2 (2009): 7-8.

¹⁰ Arslan, "Parlamenter Yönetim Sisteminde Gölge Kabine’li Muhalefet," 9.

¹¹ Klaus von Beyme ve Robert V. Daniels, "Opposition," iç. *Marxism, Communism and Western - A Comparative Encyclopedia*, ed. Claus Dieter Kernig (Herder and Herder, 1973), 191.

¹² Turner, *The Shadow Cabinet in British Politics*, 14-18.

¹³ Cem Eroğul, *Anatüze Giriş (Anayasa Hukuku'na Giriş)* (İmaj Yayınevi, 2009), 26-27.

¹⁴ Beyme ve Daniels, "Muhalefet," 191.

A. Gölge Kabinenin Görevleri

İngiltere’de gölge kabinenin üç temel işlevi üzerinde durulmaktadır. Bunlar muhalefeti örgütlemek, mevcut hükümete alternatif oluşturmak ve gelecekteki hükümet üyelerinin eğitimini sağlamak olarak ifade edilmektedir.¹⁵ Eggers ve Spirling, gölge kabinenin işlevini bakanlardan hesap sormak, hükümet karşısında muhalefeti örgütlemek, siyasi parti ile parti tabanı arasındaki bağlantıyı sağlamak ve kendisinin “bekleyen hükümet” olduğunu göstermek olarak sıralamıştır.¹⁶ Steffani ise hükümetin kontrol ve denetimine ek olarak hükümeti yönlendirmek, parti programlarının geliştirilmesini sağlamak ve toplumdaki çeşitli kesimlerle ilişkiler geliştirmeyi gölge muhalefetin görevleri arasında göstermiştir.¹⁷

Muhalefet hükümeti denetlerken yazılı ya da sözlü soru, genel görüşme, gensoru, meclis araştırması, güvensizlik önergesi, meclis soruşturması, seçimleri yenilenme ve bütçenin onaylanması gibi mekanizmalardan yararlanmaktadır. Bu mekanizmalar tercih edilen hükümet sistemine göre ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Soru, genel görüşme, meclis araştırması, meclis soruşturması ve bütçenin onaylanması hem başkanlık hem de parlamenter sistemde uygulanan denetim araçlarıdır.¹⁸ Bununla birlikte gensoru, güvensizlik önergesi, seçimlerin yenilenmesi mekanizmaları hükümetin, yasama güvenine dayandığı parlamenter sistemin özelliklerinden olup kural olarak başkanlık sistemi ile bağdaşmamaktadır. Soru, genel görüşme, meclis araştırması mekanizmaları hükümetin siyasal sorumluluğuna yol açmamaktadır. Bununla birlikte bu mekanizmaların işletilmesiyle hükümetin almış olduğu karar ve uyguladığı politikalar üzerinde kamuoyu oluşturma imkânı doğmaktadır. Çoğunlukla parlamenter sistemde uygulanıp siyasal sorumluluğa yok açabilecek olan gensoru, güvensizlik oyu gibi uygulamaların ise parlamenter sistemde meclis çoğunluğuna ulaşan partinin hükümeti kurması ve disiplinli parti yapıları sebebiyle fiili olarak işlemesi zordur.¹⁹ Bununla birlikte bu mekanizmaların da kamuoyu oluşturulması bakımından etkili olduğu ifade edilebilir. Dolayısıyla muhalefet bu araçları kullanarak yapmış olduğu denetimle hükümet üzerinde bir siyasi sorumluluk doğramasa dahi toplum nezdinde politika ve uygulamalara dikkat çekip kendini gösterme fırsatı bulmaktadır.

Punnet, gölge kabinenin muhalefetin parlamentodaki işlerini organize etmek ve muhalefet liderine yardımcı olma görevine dikkat çekmektedir. Gölge kabine, uygulamada zamanının önemli bir bölümünü kanun tasarıları (bills) ve hükümete yönelik soru sorma (question time) faaliyetleri için ayırmakta olup parlamento faaliyetlerinin organize edilmesini sağlamaktadır.²⁰ Bu yaklaşım gölge kabinenin, parlamenter hükümet sistemindeki işleyiş bakımından önemini göstermektedir. Bu durum parlamenter hükümet sisteminde muhalefet etmek için kendine yasama faaliyetlerinde yer bulan gölge kabinenin diğer hükümet sistemlerinde yasama faaliyetlerinin dışında kendine alan oluşturması zorunluluğunu beraberinde getirmektedir.

¹⁵ Joel Bateman, *In the Shadows: the Shadow Cabinet in Australia* (Department of Parliamentary Services, 2009), 7.

¹⁶ Andrew C. Eggers ve Arthur Spirling, *The Shadow Cabinet in Westminster Systems: Modeling Opposition Agenda Setting in the House of Commons, 1832-1915*, (American Political Science Association, Midwest Political Science Association, the Princeton Political Methodology Seminar, 2014), 31.

¹⁷ Steffani Winfried. "Parlament, Regierung, Rechtsprechung," iç. *Politikwissenschaft, Eine Grundlegung* 2, ed. Klaus von Beyme (Verlag W. Kohlhammer, 1987), 16-23.

¹⁸ Ergun Özbudun, *Parlâmenter Rejimde Parlâmentonun Hükûmeti Murakabe Vasıtaları* (Ankara Üniversitesi Basımevi, 1962).

¹⁹ Cengiz Gül, *Demokrasi Teorisi Açısından Başkanlık/Cumhurbaşkanlığı Sisteminin Demokratiklik Değeri* (Adalet Yayınevi, 2019), 67; Kemal Gözler, *Anayasa Hukukunun Genel Teorisi-Cilt I* (Ekin Yayınları, 2020), 953.; Ceren Yıldız, 1982 Anayasasında Öngörülen Parlamenter Denetim Yollarının 2017 Anayasa Değişikliği İle Dönüşümü," *Anayasa Hukuku Dergisi* 11, no.22 (2022): 518.

²⁰ Punnett, *Frontbench Opposition: the Role of the Leader of the Opposition, the Shadow Cabinet and Shadow Government in British Politics*, 220-221.

Hükümet yürüttüğü faaliyetler dolayısıyla çeşitli kamu gücü ve ayrıcalıklarına sahiptir.²¹ Politikaları belirleme ve uygulamaya geçirme, bilgiye ulaşım, medyada daha çok yer alma gibi konularda muhalefete göre avantajlı bir konuma sahiptir. Gölge kabine uygulaması ile muhalefet de kendine bir konum açarak hükümet karşısındaki olanaklarını artırmayı amaçlamaktadır. Gölge kabine üyesi, siyasi sistem içinde edineceği konum itibarıyla bakanlara rakip potansiyel bir bakan olarak hem hükümet çalışmalarıyla daha yakından ilgilenme olağanı bulmakta hem de medyada kendine daha çok yer açmaktadır.²² Böylece hükümet ve muhalefet üyeleri arasındaki imkânlarla ulaşmadaki eşitsiz durum görece azalmaktadır.

Gölge kabinenin hükümete alternatif oluşturmaya, görevdeki hükümetin almış olduğu karar ve izlemiş olduğu politikaları eleştirmenin yanında farklı politikalar ortaya koyması ile sağlanmaktadır.²³ Punnet, bu konuda gölge kabinenin ikili bir işlevi olduğunu belirtmektedir. Gölge kabinenin işlevini hem hükümete karşı bir savaş yürütmek hem de savaş sonrasında yeniden inşa sürecini belirlemek olarak tasvir etmektedir.²⁴ Bu yaklaşım gölge kabineye eleştiri dışında politika üretme görevi yüklemekte ve muhalefet anlayışını farklılaştırmaktadır.

Yasama çalışması sırasında, medya ve çeşitli kamuoyu iletişim araçlarıyla kendini gösteren gölge kabine üyelerinin temel amacı, hükümetin gösterdiği performansın yeterli olmadığı ve muhalefetin daha iyisini yapabileceği hususunda seçmeni ikna etmektir.²⁵ Dolayısıyla başarılı bir gölge kabine performansında ikna kabiliyeti ön plana çıkmaktadır. Bununla birlikte iktidardaki bir hükümet üyesinde ikna kabiliyetinden ziyade kabine içinde iyi çalışabilme ve yönetim kapasitesi ön plana çıkmaktadır. Bunların yanında bakanın ya da gölge bakanın belirlenmesinde parti içi gruplar, cinsiyet dağılımı, coğrafi etkenler gibi hususlar da dikkate alınmaktadır.²⁶ Dolayısıyla gölge bakanın bir iktidar değişikliği durumunda bakanlık için yerinin garanti olduğunu söylemek zordur. Bununla birlikte bakanlık için en önemli alternatiflerden biri olacağını ifade etmek yanlış olmayacaktır.

Gölge kabine uygulaması muhalefet üyeleri arasında uzmanlaşmaya olanak sağlamaktadır. Bakanlıklar kamusal hizmetlerin görev alanlarına göre ayrılması sonucu oluşmaktadır. Bakanlığa atanacak bakanın da bakanlığın hizmet alanı ile ilgili bilgi ve deneyim sahibi olması beklenmektedir. Bununla birlikte bakan atamaları her zaman uzmanlık ya da teknik bilgiye dayalı yapılmamaktadır. Çoğu zaman parti içindeki konum, güç mücadelesi gibi siyasi sebepler atamalara etki etmektedir. Bu durum kamusal hizmetin başına geçecek bakanın yeterli bilgi ve deneyim kazanmadan görev alması sonucunu doğurabilir. Gölge kabine üyeleri ilgili olduğu alan doğrultusunda uzmanlık kazanma imkânına sahiptir. Aynı zamanda bakanlıkta yürütülen kamusal hizmetleri daha yakından tanır. Böylece sınırlı imkânlarla da olsa karmaşılaşan hükümet işlerinin öğrenilmesi konusunda avantaj sağlar.²⁷

Siyasi partilerin önemli görevlerinden biri de siyasi eğitim merkezi olmasıdır.²⁸ Gölge kabinenin, alternatif hükümet üyelerinin yetiştirilmesinde bir eğitim rolü üstlenmesi beklenmektedir. Gölge bakanlar hem mevcut bakanların uygulamış olduğu politikaları takip etmekte hem de kendi sorumlu olduğu bakanlıkla ilgili politikalar geliştirip tecrübe kazanmaktadır. Böylece olası hükümet değişikliğinde görevi devralacak potansiyel üyeler olma iddiası korunmuş olmaktadır.

Gölge kabine, muhalefete seçimlerde halkın ikna edilmesi bakımından kolaylık sağlamaktadır. Seçmenler iktidar politikalarını eleştirip alternatif politikalar üreten gölge kabine üyelerini daha ikna

²¹ Ramazan Çağlayan, "Hukukumuzda Kamu Tüzel Kişiliği Kavramı ve Kıstasları," *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, no.7 (2016), 377.

²² Bateman, *In the Shadows: the Shadow Cabinet in Australia*, 12-13.

²³ Bateman, *In the Shadows: the Shadow Cabinet in Australia*, 13.

²⁴ Punnett, *Frontbench Opposition: the Role of the Leader of the Opposition, the Shadow Cabinet and Shadow Government in British Politics*, 214.

²⁵ Bateman, *In the Shadows: the Shadow Cabinet in Australia*, 21.

²⁶ Bateman, *In the Shadows: the Shadow Cabinet in Australia*, 22-23.

²⁷ Bateman, *In the Shadows: the Shadow Cabinet in Australia*, 14.

²⁸ Erdoğan, *Anayasal Demokrasi*, 320.

edici bulacaktır.²⁹ Aynı zamanda seçmenler olası iktidar değişikliğinde ortaya çıkacak kabineye ilişkin fikir sahibi olmaktadır. Bu durum yönetimde çıkabilecek olası istikrarsızlığın minimize edilmesine katkı sağlamaktadır.

Gölge kabine üyelerinden paydaşlarla ilişki geliştirmesi beklenmektedir. Uzmanlık alanları ile ilgili sendikalar, dernekler, iş insanları başta olmak üzere çeşitli sivil toplum kuruluşlarıyla ilişkiler kurup bunların bilgi ve deneyiminden yararlanması, politika süreçlerine dahil edilmesi beklenmektedir.³⁰ Bu süreç gölge kabinenin yasama organı dışında da aktif görev yapmasını gerektirmektedir.

Gölge bakanlar uzmanlık alanlarıyla ilgili konulara cevap verme ve politikaların belirlenmesi noktasında bir dereceye kadar özerk olup muhalefetin temsilcisi niteliğindedir. Bununla birlikte son karar mercii partinin yönetim organıdır. Seçim dönemleri yaklaştıkça gölge bakanların özerkliği azalırken muhalefet liderinin etkisi artmaktadır.³¹ Çünkü seçim dönemi yaklaşırken gölge bakanlardan çıkabilecek aykırı ya da partinin genel siyasetine uymayacak bir söylem siyasi partiyi seçmenler nezdinde zayıflatabilir. Parti lideri ortak politikaların halka sunumu, parti gücünün üzerinde cisimleşmesi bakımından doğal bir süreç içinde ön plana çıkmaktadır.

B. Gölge Kabine Uygulamaları

Gölge kabine uygulaması İngiltere’de ortaya çıkmış olmakla birlikte Avustralya, Yeni Zelanda ve Kanada gibi ülkelerde uygulanmaktadır. Hükümeti eleştirmek ve ona alternatif oluşturma görevi bakımından aynı işleve sahip olan gölge kabine uygulaması, ülkelerin hükümet sistemi, siyasal kültürü gibi faktörlere göre uygulamasında birtakım farklılıklar kendini gösterebilir. Bununla birlikte büyük ölçüde uygulamanın birbiri ile örtüştüğü ifade edilebilir. Bu sebeple İngiltere ve Avustralya’daki gölge kabine uygulamaları incelenecektir.³²

İngiliz siyasal sisteminin işleminde etkili olan kurumlar genellikle hukuki olarak tanımlanmamıştır.³³ Gölge kabine uygulaması da bunlardan biri olup İngiliz siyasal sisteminde iktidar ve muhalefet ilişkisinde önemli bir yer tutmaktadır.³⁴ Muhalefet partileri, seçimi kazanıp iktidarı elde ettiklerinde kabinede olmasını planladıkları kişilerden oluşan bir gölge kabine oluşturmaktadır. Gölge kabine, hükümete alternatif bir oluşum sunduğu için İngiliz siyasal sistemi bakımından önemli bir kurumdur. Gölge kabinde, gölge bakanların yanında başkan yardımcıları ve diğer siyasal görevliler de belirlenmektedir. Gölge kabine kurumsallaşmış bir yapı olup kabine gibi parlamentonun ön sıralarında yer almaktadır. Gölge bakanların ilgili olduğu alanda faaliyet gösteren bakanlığın politika ve faaliyetlerini izleme, bu konuda partisini bilgilendirme ve alanıyla ilgili politika üretme yükümlülüğü bulunmaktadır. Gölge bakanlar, alanları ile ilgili parti adına açıklama yapıp kamuoyunu

²⁹ Teziç, *Anayasa Hukuku* (Beta Yayıncılık, 2016), 468.

³⁰ Bateman, *In the Shadows: the Shadow Cabinet in Australia*, 53.

³¹ Bateman, *In the Shadows: the Shadow Cabinet in Australia*, 61.

³² Richa Dwivedi ve Shrivastava Abhinav, "Institutional Opposition in Parliamentary Democracy: Experience from the UK, Australia and India," *International Journal of Public Law and Policy* 9. no.3 (2023): 314-329; Gölge kabine uygulaması görülen Yeni Zelanda ve Kanada da benzer özelliklere sahiptir. İngiliz Milletler Topluluğu üyesi olan bu ülkeler de İngiliz Westminster modeli parlamenter sistem ile yönetilmektedir. Devlet başkanı, İngiltere Taç makamı olup, bu yetkiyi Taç adına başbakan tarafından önerilip Taçın atadığı Genel Vali kullanmaktadır. Yeni Zelanda parlamentosu tek meclisli iken Kanada parlamentosu iki meclislidir. Uygulanan parlamenter sistem ve gölge kabine modeli İngiltere’deki model doğrultusunda oluşturulmuş olup İngiltere ve Avustralya ile benzer özellik göstermektedir.

³³ İngiltere’de yazısız anayasa geleneği bulunmaktadır. Anayasal hükümler 1215 Magna Carta, 1689 The Bill of Rights gibi kanunların yanında hukukun genel ilkeleri ve geleneklerden oluşur. Yazısız anayasa olmasının sonucu olarak anayasal hükümler diğer kanunlar gibi belirlenip esnek niteliktedir. Bkz. Arend Lijphart, *Demokrasi Modelleri Otuz Altı Ülkede Yönetim Biçimleri ve Performansları*, çev. Güneş Ayas ve Utku Umut Bulsun (İthaki Yayınları, 2014), 36; Teziç, *Anayasa Hukuku*, 83.

³⁴ Eggers ve Spirling, *The Shadow Cabinet in Westminster Systems: Modeling Opposition Agenda Setting in the House of Commons, 1832-1915*, 33.

bilgilendirmektedir.³⁵ Kamuoyu oluşturularak çeşitli baskı gruplarının harekete geçirilmesi modern demokrasilerin gölge bakanlara yüklediği önemli bir görevdir.³⁶

Gölge kabine, muhalefet partilerinin kendi içinde belirlediği çeşitli yöntemlerle belirlenmektedir. Muhafazakâr Parti liderinin, gölge kabine üyelerinin ataması konusunda geleneksel olarak yetkili olduğu kabul edilmektedir. Parti lideri aynı zamanda gölge bakanın görevden alınması, değiştirilmesi ve çalışma yönteminin belirlenmesi gibi konularda yetkilidir. İşçi Partisi ise 2011'e kadar parti içinde bir komite tarafından gölge bakanların belirlenmesi yoluna gitmiştir.³⁷ Sonrasında bu yetki parti liderine tanınmıştır. İşçi Partisi'nde gölge kabinede yer alan bakanların, iktidara geldiği takdirde bakan olarak atanması geleneği bulunmaktadır. Bununla birlikte parti liderinin farklı tutum sergilediği de görülmüştür.³⁸

İngiltere'de gölge kabine olağan toplantılarını haftada bir yapmaktadır. Bununla birlikte bir konu hakkında acil görüşülmesi gerektiğinde bu rutinin dışına çıkılabilmektedir. Gündemdeki konular, iktidar politika ve uygulamalarına verilecek tepkiler ile partinin koordine edilmesi rutin toplantı konularındandır. Toplantılarda temel olarak hükümetin görüşleri ve partinin görüşleri tartışılıp izlenecek politika şekillenmektedir.³⁹

Gölge kabine, kabineye paralel olarak kolektif hareket etmektedir. Bununla birlikte kabinedeki bakanlık sorumluluğunun kısıtlamalarına tabi değildir. Dolayısıyla muhalefet lideri ile gölge bakan ilişkisi, başbakan ve bakan ilişkisinden farklılaşmaktadır. Gölge bakan, muhalefet lideriyle anlaşmazlık yaşaması ya da parti politikalarını benimsememesi gibi sebeplerle değiştirilebileceği gibi kendi de istifa edebilir.⁴⁰

İngiltere'de uygulanan parlamenter hükümet sistemi yumuşak kuvvetler ayrılığına dayanmakta olup hükümet yasama organının denetimine tabidir. Bu kapsamda Avam Kamarasında haftanın dört günü hükümet üyelerine soru sormak (question time) mümkündür. Ayrıca birleşimlerin sonunda hükümet üyeleri ile tartışma olanağı bulunmaktadır.⁴¹ Gölge bakanlar, soru ve tartışmalara katılarak kabinede bulunan kendi alanındaki bakanlarla karşılaşma olanağı bulur. Onları eleştirmek, politikalarını savunma ve kendinin hazır olduğunu gösterme fırsatı yakalamaktadır. Aynı zamanda gölge bakanlar, konumundan dolayı garantili medya erişimi elde etmektedir. Bu avantajlar arka sıralarda yer alan normal milletvekillerinin elde etmesi çok zor olan ayrıcalıklardır.⁴²

Bakanlar ve gölge bakanlar arasındaki görüşmelerin çoğu Parlamento katında, Avam Kamarasında gerçekleşir. Soru ve tartışma gibi parlamenter prosedürler, resmi muhalefetten gölge bakanlara, hükümeti eleştirmek, rakip politikaları sunmak ve hükümete hazır olduklarını göstermek için eş konumdaki görevliler arasında müzakere ve çekişme olanağı sağlamaktadır.

Avustralya, İngiliz Milletler Topluluğu üyesi bir ülke olarak İngiltere gibi meşruti monarşi ile yönetilen, federal devlet yapısına sahiptir. İngiltere'deki Taç makamı (kral ya da kraliçe) Avustralya'nın da monarşi makamı olarak kabul edilmektedir. Taç makamı Avustralya'da sembolik yetkilere sahip olup bu makam Taç tarafından atanan genel vali aracılığıyla temsil edilir. Genel valiyi Taç, başbakanın tavsiyesi üzerine atar. Yasama organı iki kanatlı olup Temsilciler Meclisi ve Senatodan oluşmaktadır. Yürütme organı ise sembolik yetkilere sahip olan Taçın temsilcisi genel vali ile başbakan, kabine ve

³⁵ Koray Karasu, "İngiltere'de Kamu Yönetimi," iç. *Kamu Yönetimi Ülke İncelemeleri*, ed. Koray Karasu (İmge Kitabevi, 2020), 206-207.

³⁶ Münci Kapani, *Politika Bilimine Giriş* (Serbest Kitaplar, 2019), 207.

³⁷ Rodney Brazier, *Constitutional Practice: The Foundations of British Government* (Oxford University Press, 1999), 172-175.

³⁸ Brazier, *Constitutional Practice: The Foundations of British Government*, 64-65.

³⁹ Johnson, "Opposition in the British Political System," 495.

⁴⁰ Brazier, *Constitutional Practice: The Foundations of British Government*, 169-170.

⁴¹ Eroğul, *Anatüze Giriş (Anayasa Hukuku'na Giriş)*, 16.

⁴² Maha Balakrishnan, "A Framework for a Shadow Cabinet in Malaysia," erişim tarihi: Mart 21, 2025, <https://BERSIH.org/wp-content/uploads/2021/03/Bersih-Policy-Research-A-Framework-for-Shadow-Cabinet-In-Malaysia.pdf>, 20.

diğer bakanlardan oluşmaktadır. İngiltere’deki gibi parlamenter sistemin uygulandığı Avustralya’da, en yüksek oyu alan ve meclis güvenini alma yeterliliğine sahip parti lideri, vali tarafından başbakan olarak atanır. Başbakan, bakanları belirleme yetkisine sahiptir. Başbakanın önerdiği bakanlar, genel vali tarafından atanmaktadır. Kabine üyeleri, yasama organı içinden seçilmek zorundadır.⁴³

Avustralya’da da gölge kabine gayriresmî bir kurum olarak ortaya çıkmıştır. İngiltere’deki gölge kabine konumuna oldukça benzer özelliklere sahiptir. Hükümeti kontrol etmek, hükümete alternatif oluşturmak ve gölge bakanların eğitimini sağlamak Avustralya’da gölge kabineden beklenen görevlerdir. Gölge kabine toplantıları, kabine toplantılarına benzemekle birlikte daha küçük ölçekte gerçekleşmektedir. Toplantılara bürokrasinin katılımı da söz konusu değildir. Dolayısıyla kabine toplantılarına göre daha az istişare sonucu şekillenen sunumlar söz konusudur. Toplantıda liderin gündemle ilgili rapor sunularak tartışmalar yürütülmektedir. Hükümet politikalarına ve yasa tasarılarına verilecek tepkiler ve izlenecek yöntemler belirlenip, muhalefetin politika alternatifleri hazırlanmaktadır.⁴⁴ Avustralya’da “soru zamanı (question time)” ve “medya soru zamanı (media and question time)”, hem başbakana hem de diğer bakanlara soru sorulması ve bunun üzerine kamuoyu oluşturulması bakımından bir fırsattır.⁴⁵

Bateman Avustralya’daki eski gölge kabine üyeleri ile yaptığı görüşmeler neticesinde iktidarda olmanın gölge kabine üyeliğine göre çok fazla sorumluluk getirdiğine ve zor olduğuna dikkat çekmektedir.⁴⁶ Gölge kabine üyeleri her ne kadar bakanların faaliyet ve politikalarını eleştirip kendi önerilerini ortaya koysalar da iktidardayken politika uygulama süreçlerinde ortaya çıkan zorluktan muaftırlar. Hükümet üyeleri politika yapım ve uygulama sürecinde bürokrasi ve medya ile iç içe olup kamu hizmetlerinin yürütülmesinden sorumludur. Bu noktada Avustralya’daki gölge kabine üyelerinin İngiltere’deki gölge kabine üyelerinden gerek medya ilişkilerinin yönetimi gerekse kamu hizmetinin yerine getirilmesinde nasıl sorumluluk alıp kendilerini geliştireceklerini öğrenmeleri gerektiğini ifade etmiştir.⁴⁷ Bunun yanında gölge kabinenin hükümetin faaliyetlerini takip edip, onları eleştirmek ve alternatif politika üretmek bakımından oldukça fazla iş yükü bulunmaktadır. Ayrıca gölge kabinenin muhalefet etme ve politikaya ulaşım sürecinde bilgi ve kaynaklara ulaşım noktasında dezavantajları vardır. Bu durum gölge kabinenin işini zorlaştırmaktadır.⁴⁸ Başka bir ifadeyle gölge bakanların politika oluşturma sürecinde destek alacakları bir bürokrat ordusuna ya da bilgiye erişim noktasında yararlanabilecekleri kamu gücü ve ayrıcalıklarına sahip olmaması onları oldukça dezavantajlı yapmaktadır.

II. TÜRKİYE’DE GÖLGE KABİNE

Türkiye’de gölge kabine uygulaması zaman zaman gündeme gelmiştir. Gölge kabine uygulaması siyasal sisteme daha önce girmiş fakat benimsenmediği için devamı gelmemiştir. Akademik yazında ise parlamenter hükümet sistemin uygulandığı dönemde Arslan⁴⁹ gölge kabine uygulamasının Türkiye’de benimsenebileceğini ifade etmiştir.

⁴³ Ceray Aldemir ve Özge Hameş, “Katılımcı Yönetim ve Avustralya Seçim Sistemi,” *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 20, no.1 (2018): 106-107. Ayrıca bkz. Brian Galligan, *A Federal Republic: Australia's Constitutional System of Government* (No. 3), (Cambridge University Press, CUP Archive, 1995), 63-65; Parliament of Australia, erişim tarihi: Şubat 17, 2025, https://www.aph.gov.au/About_Parliament/House_of_Representatives/Powers_practice_and_procedure/Practice7/HTML/Chapter2/Cabinet; John Summers, “Parliament and Responsible Government,” iç. *Government Politics in Australia*, ed. Alan Fenna, Jane Robbins, John Summers, (Pearson Higher Education AU, 2014), 38-41.

⁴⁴ Bateman, *In the Shadows: the Shadow Cabinet in Australia*, 28-30., Anne Tiernan ve Patrick Weller. *Learning to be a Minister: Heroic Expectations, Practical Realities* (Melbourne Univ. Publishing, 2010), 35,68.

⁴⁵ Summers, *Parliament and Responsible Government*, 34-35.

⁴⁶ Bateman, *In the Shadows: the Shadow Cabinet in Australia*, 22.

⁴⁷ Bateman, *In the Shadows: the Shadow Cabinet in Australia*, 22.

⁴⁸ Bateman, *In the Shadows: the Shadow Cabinet in Australia*, 49-50.

⁴⁹ Arslan, "Parlamenter Yönetim Sisteminde Gölge Kabine’li Muhalefet," 1-16.

Türkiye’de 1965 tarih ve 648 sayılı siyasi Partiler Kanunu hükümete katılmayan, en yüksek oyu alan siyasi parti liderini ana muhalefet partisi olarak devlet protokolünde başbakanın ardından yer vermekteydi. Bunda İngiltere’de ana muhalefet liderinin resmi olarak konumunun tanımlanması etkili olmuştur. Bununla birlikte 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu’nun 35. maddesi “Bakanlar Kuruluna katılmayan ve grubu bulunan siyasi partiler arasında en fazla milletvekiline sahip olan partiye anamuhalefet partisi, genel başkanına da anamuhalefet partisi genel başkanı denir.” hükmü ile ana muhalefeti ve liderini tanımlamakla yetinmiş özel bir konum düzenlememiştir.⁵⁰

Gölge kabine uygulaması ilk defa Sosyal Demokrat Halkçı Parti (SHP) tarafından gündeme getirilmiştir. SHP lideri Erdal İnönü 1990 yılında Anavatan Partisi (ANAP) iktidarına karşı etkin bir muhalefet yürütmek amacıyla gölge kabinesini açıklamıştır. Gölge kabinenin bakanlara yakın markaj sağlamanın yanında parti içinde uzmanlaşmayı artıracığı, bürokrasi ile ilişkileri geliştireceği ve yeni politikalar üretilmesine katkıda bulunacağı ifade edilmiştir.⁵¹ Ayrıca SHP milletvekilleri meclis görüşmeleri sırasında bu uygulama ile siyasete yeni bir boyut kazandırmayı hedeflediklerini, muhalefeti daha kapsamlı ve hazırlıklı bir şekilde donatarak hem muhalefeti kendisine hem de hükümete yararlı hale getirmeyi amaçladıklarını ifade etmişlerdir.⁵² Gölge kabine hem iktidar hem de diğer muhalefet partilerince eleştirilmiştir. Doğru Yol Partisi (DYP) lideri Süleyman Demirel gölge kabinenin kamuoyunu gereksiz meşgul etme aracı olduğunu ve bir şey değiştirmeyeceğini ifade ederken, Demokratik Sol Parti lideri Bülent Ecevit uygulamanın ancak siyasal sistemi oturtmuş ve siyasal istikrara sahip ülkelerde uygulanabileceğini, Türkiye koşullarına uygun olmadığını ifade etmiştir.⁵³ Meclis görüşmeleri sırasında da gölde kabinenin vatandaşları meşgul etmek için yapılmış gereksiz bir uygulama olduğu ve vatandaşlara bir şey veremediği şeklinde eleştiriler gelmiştir.⁵⁴ Bu dönemki gölge kabine uygulaması parti içi çekişmeler ve iktidar mücadelesinin de etkisiyle uygulamada etkili olamamış ve benimsenmemiştir.⁵⁵

2019 yılında Gelecek Partisi Lideri Ahmet Davutoğlu alternatif bakanlar kurulu anlamına gelen politika izleme kurulunun parti tüzüğüne girdiğini ifade etmiştir. Kurulun amacı, hükümeti denetleyip daha sıkı muhalefet yapılmasını sağlamak ve alternatif politikalar üretmek olarak açıklanmıştır.⁵⁶ Parti Tüzüğü’nün 45. maddesi “Politika Kurulu (PK) (Gölge Kabine)” başlığı ile düzenlenmiş olup kurulun görevi “siyasal, sosyal, ekonomik, sektörel konularda araştırma, izleme ve politika önerileri” yapmak olarak sıralanmıştır. Kurulun oluşumunda ve görev değişikliğinde ise genel başkan yetkilidir. Ayrıca 2021 yılında Türkiye Değişim Partisi lideri Mustafa Sarıgül gölge kabine açıklayacağını duyurmuştur.⁵⁷ 2023 seçimleri öncesi altı partinin ittifakından oluşan “Altılı Masa” her bakanlık için değil fakat uzmanlık alanlarına göre iktidar politikalarını eleştirip alternatif politikalar ortaya koymak adına 9 farklı

⁵⁰ Teziç, *Anayasa Hukuku*, 401-402.

⁵¹ Cumhuriyet Gazetesi, erişim tarihi: Mart 5, 2025, <https://egazete.cumhuriyet.com.tr/katalog/192/1990/10/22/10>.

⁵² TBMM Tutanak Dergisi, erişim tarihi: Şubat 17, 2025 <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d18/c050/tbmm18050024.pdf>, 96.

⁵³ Cumhuriyet Gazetesi, erişim tarihi: Mart 5, 2025, <https://egazete.cumhuriyet.com.tr/katalog/192/1990/10/22/10>.

⁵⁴ TBMM Tutanak Dergisi, erişim tarihi: Şubat 17, 2025 <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d18/c050/tbmm18050024.pdf>, 86-88.

⁵⁵ Utku Nar, SHP’den CHP’ye Uzanan Gölge Kabine Geleneği, Politikayol, erişim tarihi: Mart 9, 2025 <https://www.politikayol.com/shpden-chpye-uzanan-golge-kabine-gelenegi>.

⁵⁶ Euronews, “Davutoğlu’nun kurduğu ‘gölge kabine’ nedir?” erişim tarihi: Mart 1, 2025, <https://tr.euronews.com/2019/12/25/davutoglu-nun-kurdugu-golge-kabine-nedir>; Independent, “Davutoğlu’nun ‘gölge kabinesi’ belli oldu,” erişim tarihi: Mart 5, 2025, <https://www.indyturk.com/node/108836/siyaset/davuto%C4%9Flunun-g%C3%B6lge-kabinesi-belli-oldu>.

⁵⁷ Independent, “Selvi: Sarıgül, Gölge Kabine’sini açıklıyor,” erişim tarihi: Mart 5, 2025, <https://www.indyturk.com/node/431441/haber/selvi-sar%C4%B1g%C3%BCl-g%C3%B6lge-kabinesini-a%C3%A7%C4%B1kl%C4%B1yor>.

alandaki gölge kabine benzeri bir oluşuma gitmiştir.⁵⁸ İttifakın dağılması ile birlikte uygulama başarılı olamamıştır.

11 Kasım 2023’te Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) lideri Özgür Özel, Türkiye’deki 17 bakanlık, cumhurbaşkanlığı ve cumhurbaşkanı yardımcılığı makamlarına karşılık gelmek üzere 19 kişilik gölge kabinesini açıklamıştır. CHP gölge kabinesi, Merkez Yönetim Kurulunun bir parçası olarak oluşturulmuştur. Özel, gölge bakanların belirlenmesinde cinsiyet dağılımı, yaş gibi konulara dikkat edildiğini ve gölge bakanların hepsinin seçilmiş parti meclis üyeleri arasından olduğunu belirtmiştir. Ayrıca cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde olmasa da parti meclisinin gölge bakanlara gensoru yönlendirebileceğini ifade etmiştir. Gölge kabine uygulaması ile alternatif politikaların halka daha etkin bir şekilde iletilmek istendiği, medyada bakanların ardından hemen gölge bakanların yer bulacağını düşünülüyor belirtmiştir.⁵⁹

A. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Gölge Kabine Uygulaması

Gölge kabine uygulamasının görüldüğü İngiltere ve Avustralya’da “Westminster” adı verilen parlamenter hükümet sistemi modeli uygulanmaktadır. Bu sistemde hükümet yasama organı içinden çıkmakta, yumuşak kuvvetler ayrılığı doğrultusunda yasama ve yürütme ilişkisi şekillenmektedir. Hükümeti oluşturan bakanların meclis faaliyetleri ile bağı kopmamaktadır. Başkanlık sistemi uygulanan ülkelerde ise kural olarak sert kuvvetler ayrılığı ilkesi uygulanmakta ve hükümet üyelerinin yasama organı ile bağı sona ermektedir.⁶⁰ Başka bir ifadeyle parlamenter sistemde hükümet iktidarda kalmak için meclisin güven ve desteğine ihtiyaç duymaktadır. Bu doğrultuda yasama organına soru, genel görüşme, gensoru, meclis araştırması ve meclis soruşturması gibi denetim yetkileri verilmiştir. Yasama organı hükümeti görevden alabilme yetkisine sahiptir. Bununla birlikte başkanlık sisteminde yasama da yürütme de ayrı ayrı ve doğrudan halk tarafından seçilmektedir. Dolayısıyla hükümetin yasama organına karşı parlamenter sistemdeki gibi bir sorumluluğu bulunmamakta, yasama organının yürütme organı üzerindeki denetim yetkisi de sınırlı kalmaktadır. Bu durum sert kuvvetler ayrılığı ilkesi benimseyen başkanlık sisteminin doğal bir sonucudur.

Türkiye’de 2017 yılında yapılan anayasa değişikliğiyle Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçilmiştir. Bu sistem Türkiye’ye özgü bir başkanlık sistemi olarak kabul edilmektedir.⁶¹ Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi, başkanlık sistemindeki başkanın halk tarafından seçilerek kendi hükümetini serbestçe oluşturması özelliğini taşımakla birlikte yasama organı ile karşılıklı fesih yetkisine sahip olması bakımından başkanlık sisteminden ayrılmaktadır. Fakat bu özellik sistemi başkanlık sistemi olmaktan çıkarmamaktadır.⁶² Siyasi parti başkanının aynı zamanda devlet başkanı olabildiği, disiplinli parti yapısına sahip siyasal sistemlerde lider hem yasama hem de yürütmeyi kontrol edecektir. Dolayısıyla bu durumda hükümet sistemi başkanlık sistemi bile olsa sert kuvvetler ayrılığından söz edilemeyecek, sistem yumuşak kuvvetler ayrılığı özelliği taşıyacaktır.⁶³ Türkiye’de siyasal sistemdeki partiler disiplinli parti özelliği göstermektedir. Türkiye’nin siyasal geleneği ve Siyasi Partiler Kanunu

⁵⁸ Altan Sancar, Altılı masa 'gölge kabine' kuracak: Komisyonlardan bakanlar çıkacak, erişim tarihi: Mart 7, 2025, <https://www.diken.com.tr/altili-masa-golge-kabine-kuracak-komisyonlardan-bakanlar-cikacak/>; Ortak Politikalar Mutabakat Metni, 30/01/2023, <https://chp.org.tr/yayin/ortak-politikalar-mutabakat-metni>.

⁵⁹ Bianet, “Yeni Yönetim Açıklandı,” erişim tarihi: Mart 5, 2025. <https://bianet.org/haber/chpnin-golge-kabinesi-nde-9-kadin-9-erkek-siyasetci-yer-aldi-287758>; CHP, “CHP Genel Başkanı Özgür Özel; Gölge Kabine ve İdari Görevler’den Oluşan MYK’yı Açıkladı,” erişim tarihi: Mart 04, 2025, <https://chp.org.tr/haberler/chp-genel-baskani-ozgur-ozel-golge-kabine-ve-dari-gorevlerden-olusan-mykyi-acikladi>; Wikipedia, Gölge Kabine, erişim tarihi: Mart 1, 2025, [https://tr.wikipedia.org/wiki/G%C3%B6lge_Kabine_\(T%C3%BCrkiye\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/G%C3%B6lge_Kabine_(T%C3%BCrkiye)).

⁶⁰ Lijphart, *Demokrasi Modelleri Otuz Altı Ülkede Yönetim Biçimleri ve Performansları*, 153.

⁶¹ Yavuz Atar, “Neden Sistem Değişikliği?” *Kamuda Sosyal Politika Dergisi* 10, no.37 (2017): 38.

⁶² Giovanni Sartori, *Karşılaştırmalı Anayasa Mühendisliği*, çev. Ergun Özbudun (Yetkin Yayınları, 1997), 115-116; Nur Uluşahin, *Anayasal Bir Tercih Olarak Başkanlık Sistemi* (Yetkin Yayınları, 1999), 39.

⁶³ İsmail Yüksel, “6771 sayılı Anayasa Değişikliği Kanunu’nun Ardından Kanun Yapma Yöntemi,” *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi* 7, no.2 (2017): 256.

bu durumu teşvik etmektedir.⁶⁴ Disiplinli parti yapısı büyük küçük demeden tüm partilere sirayet etmektedir. Dolayısıyla her ne kadar cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi bir başkanlık sistemi olarak sert kuvvetler ayrılığına dayalı bir sistem olarak nitelendirilse de uygulamada yumuşak kuvvetler ayrılığına daha yakın olduğu söylenebilir. Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi, cumhurbaşkanının partisi ve dolayısıyla yasama organı üzerindeki etkisini sürdürmesi bakımından başkanlık sistemindeki sert kuvvetler ayrılığından uzaklaşmaktadır.

1982 Anayasası'nın 104. maddesine göre cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde yürütme yetkisi ve görevi cumhurbaşkanında olup bakanlar ve cumhurbaşkanı yardımcıları doğrudan cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadır. Bunların atanması ya da görevden alınmasında TBMM etkili değildir. Cumhurbaşkanı eski sistemdeki sembolik rolünün aksine icracı ve güçlü bir figür olarak tasarlanmış, partisi ile ilişkisini kesme şartı sona ermiştir.⁶⁵

İngiltere'de kabine başbakan ve önemli bakanlıklardan oluşan bir kurulu ifade etmektedir.⁶⁶ Türkiye'de ise hükümet ve bakanlar kurulu sorumluluğu yalnızca cumhurbaşkanına verilmiştir.⁶⁷ Bu sistemde hukuki olarak düzenlenmiş bir bakanlar kurulu olmasa da bakanlar kurulunun fiili olarak toplandığı görülmektedir. Bakanların parlamenter sistemdeki gibi kolektif bir sorumluluğu bulunmadığı gibi bireysel olarak da TBMM'ye karşı bir sorumluluğu bulunmamaktadır. 1982 Anayasası'nın 106. maddesine göre bakanlar kendilerini atama ve görevden alma yetkisine sahip cumhurbaşkanına karşı sorumludur.⁶⁸

1. Türkiye'de Gölge Kabine Uygulamasının Gerekleri

Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi, Türkiye'ye özgü bir başkanlık sistemi olmakla birlikte sert kuvvetler ayrılığından uzaklaşmaktadır. Yürütme yetkisi ve sorumluluğu cumhurbaşkanında toplanmış olup partisi üzerindeki konumun devam etmesi sebebiyle yasama üzerinde de etkilidir. Dolayısıyla bu güçlü yürütme aygıtının denetlenmesi gerekmektedir. Gölge kabine uygulaması ile hükümet üzerinde yakın markaj uygulanarak, cumhurbaşkanlığı hükümet sistemindeki denge ve denetim açıklarının kapatılması sağlanabilir.

Gölge bakanlar kendi görev alanlarında uzmanlaşmaya ve sorumluluk almaya mecbur kalırlar. Gölge kabine üyeleri kendi görev alanlarındaki bakanlıkların faaliyetlerini takip etmekle ve bunlara ilişkin politika üretmekle yükümlüdür. Böylece olası iktidar değişikliğinde gölge bakanlar görevine daha kolay uyum sağlayabileceği gibi çıkabilecek yönetim krizleri de minimize edilmiş olur. Bunun yanında uzmanlık alanlarına göre ayrılmış gölge bakanlar alanlarıyla ilgili profesyonel ekipler kurup sivil toplum örgütleriyle daha rahat iş birliği geliştirebilir.

Gölge kabine yapıcı muhalefet fırsatı sunmaktadır. Muhalefetin, iktidarı her yönüyle yetersiz gösterip izlenen politikaları yeni öneriler koymadan doğrudan reddetmesi toplumun muhalefeti benimsemesi için yeterli değildir. Muhalefetin görevi yalnızca iktidar politikalarını eleştirmek değil aynı zamanda hükümet değişimi durumunda yönetimi devralabilecek güçlü bir alternatifin oluşturulmasıdır. Gölge kabine, "bekleyen hükümet" olduğunu göstermek adına alternatif politikalar üretecek, muhalefeti organize etmenin yanında hükümetin politikalarına da katkıda bulunacaktır.⁶⁹ Başka bir ifadeyle iktidar politikalarının geliştirilmesine de katkı sunacaktır.

⁶⁴ Disiplinli parti yapısı parlamenter sistemin sorunsuz işleminde önemli role sahiptir. Bununla birlikte başkanlık sistemlerinde, sistemin sert kuvvetler ayrılığından uzaklaşmasına sebep olmaktadır. Bkz. Sartori, *Karşılaştırmalı Anayasa Mühendisliği*, 242.; Bkz. Teziç, *Anayasa Hukuku*, 408-409.

⁶⁵ Kemal Gözler, *Elveda Anayasa* (Ekin Yayınları, 2017), 69.

⁶⁶ Cem Eroğlu, *Çağdaş Devlet Düzenleri* (İmaj Yayınevi, 2010), 26.

⁶⁷ İbrahim Özden Kaboğlu, "Gölge Kabine": Fırsat mı, Risk mi?, erişim tarihi: Mart 5, 2025, <https://ibrahimkaboglu.org/golge-kabine-firsat-mi-risk-mi.html/>.

⁶⁸ Kemal Gözler, *Türk Anayasa Hukuku* (Ekin Yayınları, 2019), 887.

⁶⁹ Michael Rush, *The Role of the Member of Parliament Since 1868: From Gentlemen to Players* (OUP Oxford, 2001), 168.

Gölge kabinenin sunacağı gerçekçi alternatif politikalar, muhalefeti popülist söylemlerden uzaklaştırıp iktidarı elde ettiğinde sergileyeceği yönetim kapasitesini görünür kılabilir. Siyasal arena, seçmenlerin konsolide edilmesi adına bazen yapay tartışmalara sahne olmaktadır. Gölge kabinenin üreteceği alternatif politikaların kamuoyunda yer alması siyaset zeminini, toplumu etkileyecek somut politikalar üzerinde yürütülen müzakere süreçlerine dönüştürülmesine katkı sunabilir.

Gölge kabine, görece küçük bir grup olduğu için kolay organize olup hızlı harekete geçebilir. Böylece hükümetin politikalarına ve günlük kararlarına karşı muhalefeti daha kolay organize ederek hızlı yanıt verme imkânı bulur.⁷⁰ Bu durum muhalefetin daha organize ve daha güçlü görünmesine olanak sağladığı gibi seçmeni ikna etme potansiyelini de artıracaktır.

Muhalefet partilerinden halkı mobilize ederek iktidara ulaşmak için köprü vazifesi görmesi beklenmektedir.⁷¹ Gölge kabine uygulaması muhalefete de sorumluluk yüklemektedir. Muhalefet partileri, iktidar politikalarına karşı itiraz noktasında çoğu zaman aynı tutumu gösterirken çözüm önerileri konusunda farklı tutum sergileyebilmektedir. Organize olamamış bir muhalefetin sağlayacağı dağınık görüntü seçmenin ikna sürecine olumsuz yansıyacaktır. Gölge kabine, hükümet karşısında tüm toplumsal muhalefeti organize etmekle görevlidir. Yalnızca kendi partisini değil diğer siyasi partiler başta olmak üzere çeşitli gruplar ve sivil toplum örgütleriyle iş birliği geliştirerek toplumsal muhalefeti örgütlemesi beklenmektedir. Böylece gölge kabine geniş tabanlı bir toplumsal muhalefet oluşturabilir.

Gölge muhalefete, parti içi rekabete katkıda bulunabilir. Gölge bakanların performansı kendi parti milletvekilleri tarafından kontrol altında tutulacaktır. Siyasi partide görev alanlar kendilerini daha rahat gösterebilecekleri bir pozisyon olan gölge bakanlığı elde etmek için daha aktif çalışacaktır.

2. Türkiye’de Gölge Uygulamasının Önündeki Zorluklar

Gölge kabine uygulaması önündeki zorlukları hükümet sistemindeki farklılıklardan ve siyasi kültürden kaynaklanan zorluklar olarak ifade etmek mümkündür. Başkanlık sistemindeki yasama denetiminin parlamenter sisteme göre zayıf olması ve hükümet üyelerinin yasama görevinin sona ermesi, parlamenter sistemde yasama faaliyetleri içinde kurumsallaşan gölge kabine uygulamasını zorlaştırmaktadır. Dolayısıyla İngiltere ve Avustralya uygulamalarından farklı olarak gölge kabinenin yasama faaliyetleri dışında da aktif olma zorunluluğu bulunmaktadır. Bu noktada gölge kabinenin hem siyasal sistem hem de toplum tarafından benimsenmesi önem arz etmektedir. Siyasal kültür, gölge kabinenin benimsenmesinde kritik rol oynamaktadır.

Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin bir başkanlık sistemi olmasından kaynaklı olarak yasama denetimi zayıflamıştır. Cumhurbaşkanı yürütmenin tek sorumlusu olup bakanları meclis içinden seçme zorunluluğu bulunamamakta, seçilen bakanların meclisle bağı kesilmektedir. Hukuken varlığın yitirmiş olan bakanlar kurulu ise fiili olarak varlığını sürdürmektedir. Bakanların sorumluluğu ise cumhurbaşkanınadır.⁷²

İngiltere’de gölge bakanlar büyük ölçüde parlamento içinden oluşmakta Avam Kamarasının ön sıralarında Hazine sıralarının karşısında yer almaktadır. TBMM’deki grup başkan vekilliği pozisyonu gölge kabine üyeliğini anımsatmaktadır. Grup başkanvekilleri de hükümetin politikalarını eleştirme bakımından muhalefeti temsil etmektedir. Bununla birlikte gölge bakanlarla aynı görev ve yetkiye sahip değildir.⁷³ TBMM’de siyasi partiler, çalışmalara siyasi parti grupları aracılığı ile katılmaktadır. İçtüzük parti gruplarının, çalışmalara temsili oranında katılacağını düzenlemektedir. Siyasi partilerin grup kurması en az yirmi milletvekili ile mümkündür. Siyasi parti grubunda gölge bakanların faaliyet göstermesine olanak olmakla birlikte rakibi ile doğrudan karşılaşmaması, beklenen etkiden uzaklaşmasına sebep olacaktır.

İngiltere ve Avustralya’daki gölge bakanların parlamentoda bakanlara soru sorma ve tartışma olanağı bulunmaktadır. Bu durum hükümetin etkin bir şekilde denetlenmesinin yanında medyada yer

⁷⁰ Bateman, *In the Shadows: the Shadow Cabinet in Australia*, 45-46.

⁷¹ Kapani, *Politika Bilimine Giriş*, 180.

⁷² Gözler, *Türk Anayasa Hukuku*, 770,773.

⁷³ Yusuf Coşkun ve Cemal Yorgancıoğlu, “Westminster Modeline ve Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine Dayalı Bakan Yardımcılığı İçin Karşılaştırmalı Analiz,” *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, no.46 (2021): 102.

bulması bakımından olumlu sonuçlar doğurmaktadır. Gölge kabine üyeleri yaptıkları denetim ve alternatif politika üretme faaliyetlerini seçmenlere ulaştırma imkânı bulmaktadır. Bununla birlikte 2017 değişiklikleriyle daha önce var olan sözlü soru sorma imkânı kaldırılmış yalnızca yazılı soru sorma olanağı getirilmiştir. Soru mekanizması özü itibarıyla siyasi sorumluluk doğurmaktan ziyade hükümet politikaları üzerine dikkat çekmek ve kamuoyu oluşturmayı amaçlamaktadır. Sözlü soru mekanizmasının kaldırılmış olması soru üzerine hükümet üyesi ile tartışma olanağını sona erdirmiştir. Ayrıca yazılı soruların kamuoyu oluşturma kabiliyeti daha düşüktür. Dolayısıyla gölge kabinenin kendi işlevini yerine getirmesi için en önemli araçlardan biri olan soru ve tartışma mekanizması Türkiye'deki cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi bakımından yeterince işlevsel değildir.

Soru mekanizmasına ilişkin bir değişiklik daha olmuştur. Önceki sistemde yürütmenin siyasi sorumlusu olarak başbakana ya da bakanlara soru yöneltilip sorumsuz cumhurbaşkanına soru sorulamamaktaydı. 2017 değişiklikleriyle birlikte bakanlara ve cumhurbaşkanı yardımcılara soru sorulabilmektedir. Bununla birlikte siyaseten tüm sorumluluk kendisinde olan cumhurbaşkanına soru yöneltilmemektedir. Dolayısıyla gölge kabine üyeleri soru mekanizmasıyla doğrudan yürütmenin sorumlusu olan tüm güç ve yetkiyi kendi bünyesinde toplayan cumhurbaşkanı ile karşılaşmamaktadır.

İngiltere'de gölge kabine üyelerinden parlamentodaki konumları gereği muhalefet etmeleri beklenmektedir. Bu durum meclis faaliyetlerinde gölge bakanları daha etkin bir muhalefet yapmaya zorlamaktadır. Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde bakanlar büyük oranda meclis dışından atanmakta, bakan olarak atanan milletvekilleri ise görevlerinden istifa etmektedir. Dolayısıyla bakanların meclisle ilişkisi parlamenter sistemden farklılaşmaktadır. Muhalefet partisinin gölge bakanları için de benzer bir durum söz konusudur. Milletvekilleri arasından görevlendirilen gölge bakanlar meclis içinde daha etkin bir muhalefet sergilese de milletvekili olmayan gölge bakanların hareket alanı daha sınırlıdır.

CHP'nin 11 Kasım 2023'te açıkladığı gölge kabine incelendiğinde 19 üyenin yalnızca 7 kişisi milletvekilidir.⁷⁴ Dolayısıyla diğer üyelerin meclis faaliyetlerine aktif katılımı sınırlı olup birçok faaliyete katılım gösterememektedir. İngiltere ve Avustralya'daki hükümetlerin kural olarak yasama organı içinden oluşması söz konusuysa gölge kabine için de aynı durum geçerlidir. Fakat Türkiye'de uygulanan cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde bakanlar çoğunlukla meclis dışından atanmakta meclis içinden atananların ise parlamento ile bağı kesildiği için durum farklılaşmaktadır. Bu durumda meclis dışından atanmış olan gölge bakanlar faaliyetlerini, İngiltere ve Avustralya'daki örneklerden farklı olarak, meclis dışına daha fazla taşıyıp, yasama faaliyetlerine katılamamaktan kaynaklı açığı kapatmak zorundadır.

Türkiye'de gölge bakanların bazı meclis faaliyetlerine izleyici olarak katıldığı görülmektedir. 2025 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu Teklifi görüşmelerini gölge bakanlar, meclis genel kurulunda izleyiciler için ayrılan locadan takip etmiştir. Aynı zamanda gölge bakanların bütçe görüşmeleri sırasında sorumlu olduğu bakanlıkların görüşmelerini takip etmek üzere komisyonda bulunacakları ifade edilmiştir.⁷⁵ Mecliste birçok konu uzmanlık alanlarına göre ayrıştırılan komisyonlarda görüşülüp olgunlaştırılmakta ve genel kurula gelmektedir.⁷⁶ TBMM İç Tüzüğü'nün 21. ve 22. maddelerine göre TBMM komisyonlarına yasama döneminde iki kez üye seçilmekte olup üyeler ilk dönem iki yıl, ikinci dönem ise kalan süre boyunca görevde bulunmaktadır. Milletvekili olmayan gölge bakanların, meclisteki komisyonlara katılma imkânı da sınırlı olacaktır. Bu durumda politika yapım süreçlerine ya da araştırmalara doğrudan katılma ve müdahil olma olanaklarını kaybedeceklerdir. Meclisteki faaliyetlerden ancak grup toplantılarına izleyici olarak katılabileceklerdir. Nitekim bütçe görüşmesi sırasında milletvekili olmayan gölge bakanların alanlarındaki ilgili bakanlıkları mecliste eleştirmesi ve cevap vermesi mümkün olmamıştır.

⁷⁴ Ayşe Sayın, "CHP'de 'gölge kabine' dönemi: 17 MYK üyesi gölge kabinde, 7'si parti yönetiminde yer aldı," erişim tarihi: Mart 5, 2025, <https://www.bbc.com/turkce/articles/cz92lmq6562o>.

⁷⁵ CHP, "Cumhuriyet Halk Partisi Gölge Kabine Üyeleri TBMM'de," 09/12/2024, erişim tarihi: Mart 4, 2025, <https://chp.org.tr/haberler/cumhuriyet-halk-partisi-golge-kabine-uyeleri-tbmmde>.

⁷⁶ Özbudun, *Türk Anayasa Hukuku*, 304.

İngiltere’de iki partili siyasal sistem tek parti iktidarlarına olanak sağlamaktadır.⁷⁷ Bu doğrultuda ana muhalefet partisi tek başına iktidar olma olasılığıyla özgürce gölge kabine belirleyip, gölge bakanları bu doğrultuda çalışacaktır. Eggers ve Spirling⁷⁸ gölge kabinde yer alan gölge bakanların, partilerinin iktidara taşınması durumunda bakan olarak görev alma ihtimallerinin yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Fakat Türkiye’de cumhurbaşkanlığı seçimlerinde çoğunluğu yakalamak ve yüzde yedilik seçim barajını aşmak amacıyla seçim ittifakları yapılmaktadır. Seçim ittifaklarının sonucu muhalefetteki partilerin iktidardaki koltukları paylaşması şeklinde kendini gösterebilir. Bu durumda bir gölge bakanın alanında etkili muhalefet yapsa bile diğer partilerle yapılacak koltuk paylaşımı sebebiyle dışarda kalmasına sebep olabilir.

Türkiye’de gölge kabinenin uygulanmasındaki bir diğer zorluk siyasal kültürle⁷⁹ ilgilidir. Türk siyasal kültüründe güçlü lider algısının önemli olduğu görülmektedir. Toplum beklentilerini liderle özdeşleştirmektedir. Hatta siyasi partiler dahi liderle özdeşleşmekte, çoğu zaman parti lideri siyasi parti programının önüne geçmektedir.⁸⁰ Başka bir ifadeyle toplum beklentilerini siyasi partilerin izlemiş olduğu politikalar yerine siyasi parti liderleri üzerinden belirtmekte ve onunla özdeşlik kurmaktadır. Dolayısıyla hükümeti eleştirip ona alternatif olma görevi gölge bakanlardan oluşan bir kuruldan ziyade güçlü bir muhalefet lideri figüründen beklenmektedir. Bu noktada belirtmek gerekir ki güçlü bir gölge bakan hatta güçlü bir gölge cumhurbaşkanı toplum nezdinde etkili olup karşılık bulurken yeterince güçlü olmayan gölge cumhurbaşkanı ve gölge bakanların karşılık bulması zordur.

Gölge kabine mekanizması bir yasal düzenleme olmadan benimsenip kurumsallaşmış bir uygulamadır. İngiltere’de siyasal sistem içindeki birçok mekanizma yazılı olarak düzenlenmemiş olmasına karşın teamül olarak benimsenip uygulanmıştır.⁸¹ İngiliz siyasi kültüründe, müzakereci ve uzlaşmacı bir iktidar muhalefet ilişkisi hakimdir. Bununla birlikte Türkiye’de uzlaşma kültürünün yeterince güçlü olmadığı söylenebilir.⁸² Çoğu zaman partiler uzlaşma yerine kutuplaşma yolunu izlemektedir.⁸³ Bu durum iktidarın politikalarını yapıcı biçimde eleştirerek iktidara alternatif olma yanında katkı sunma işlevi de gören gölge kabine uygulamasının benimsenmesini zorlaştıracaktır.

Uygulamaya muhalefet partilerince de yeterince sahip çıkıldığını söylemek zordur. CHP’nin açıklamış olduğu gölge kabine üyelerinin gerek sosyal medya hesaplarında gerekse katıldığı programlarda kendilerini çoğunlukla gölge bakan sıfatıyla değil genel başkan yardımcısı sıfatıyla tanıttıkları görülmektedir. Gölge bakanlardan İlhan Uzel Dışişleri Bakanı Hakan Fidan’la, Yalçın Karatepe Hazine ve Maliye Bakanı Mehmet Şimşek ile gölge bakan sıfatıyla görüşme gerçekleştirmiştir.⁸⁴ Bununla birlikte görüşmelerin sınırlı kaldığı, gölge kabine üyelerinin, gölge bakan sıfatıyla kamuoyunda yeterince yer edinemediği ifade edilebilir.

⁷⁷ Sartori, *Karşılaştırmalı Anayasa Mühendisliği*, 141.

⁷⁸ Eggers ve Spirling, *The Shadow Cabinet in Westminster Systems: Modeling Opposition Agenda Setting in the House of Commons, 1832-1915*, 33.

⁷⁹ Bireylerin siyasete ilişkin tutum, beklenti ve davranışları siyasi kültürün konusunu oluşturur. Siyasi kültür iktidar, devlet yapısı, hükümet sistemi ya da siyasi parti sisteminden ziyade bireylerin bunlara karşı yaklaşımı ve tutumu ile ilgilenmektedir. Bkz. İnan Özer, “Siyasal Kültür, Demokrasi ve Demokratik Değerler,” *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 14, no.1 (1996): 83-84. Türkiye’de siyasi kültüre ilişkin temel yaklaşımlar için Bkz. Hakan Mehmet Kiriş, “Parti Sisteminde Kutuplaşma ve Türk Parti Sistemi Örneği,” *Amme İdaresi Dergisi* 44, no.4 (2011): 44-46.

⁸⁰ Suavi Tuncay, *Parti İçi Demokrasi ve Türkiye*, (Gündoğan Yayınları, 1996), 53.

⁸¹ Lijphart, *Demokrasi Modelleri Otuz Altı Ülkede Yönetim Biçimleri ve Performansları*, 36.

⁸² Gürbüz Özdemir, Türk Siyasi Kültürü Bağlamında Hükümet Sistemlerine İlişkin Bir Değerlendirme, *Oğuz-Türkmen Araştırmaları Dergisi* 2, no.2 (2018): 68; Gencay Şaylan, “Cumhuriyet ve Demokrasi Kavramları Üzerine Düşünceler,” *Amme İdaresi Dergisi* 39, no.4 (2006): 1.

⁸³ Kiriş, “Parti Sisteminde Kutuplaşma ve Türk Parti Sistemi Örneği,” 63-64.

⁸⁴ CHP, “İlhan Uzel, Dışişleri Bakanı Hakan Fidan ile Görüştü,” erişim tarihi: Mart 4, 2025, <https://chp.org.tr/haberler/ilhan-uzgel-disisleri-bakani-hakan-fidan-ile-gorustu-ilhan-uzgel-yapici-ve-tamamlayici-bir-diplomasi-onerdik>.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Hükümet sisteminin başkanlık, parlamenter ya da yarı başkanlık sistemi olmasından bağımsız olarak kuvvetler ayrılığı ilkesi teoride kalmakta; güçlü ve disiplinli parti yapısı, yürütmenin tarihsel süreç içinde artan gücü gibi sebeplerle pratikte iktidarın denetlenmesi konusunda yetersiz kalmaktadır. Bu noktada muhalefet, hükümetlerin denetimi ve demokratik sistemin işleyişi bakımından önemli bir rol üstlenmektedir. Gölge kabine uygulaması muhalefetin, hükümeti denetleme işlevinin kurumsallaşmasını sağlamaktadır.

Gölge kabinenin hükümet politikalarını eleştirmek, onlara alternatif politikalar üreterek iktidara hazır “bekleyen hükümet” olarak toplumu ikna etmek ve potansiyel hükümet üyelerini eğitmek temel görevleridir. Bunun yanında muhalefeti örgütleyip farklı kesimlerle iş birliği geliştirmek ve hükümeti yönlendirmek de gölge kabinenin işlevlerindendir. Hükümet üyeleri sahip olduğu kamu gücü ve ayrıcalıkları ile medya olanakları sayesinde muhalefete göre avantajlı bir konuma sahiptir. Gölge kabine uygulaması ile siyasal sitem içinde kendine yer edinen gölge bakanlar hem hizmet alanları ile ilgili konularda hem de medyada kendine alan açma fırsatı bulmaktadır. Ayrıca görevli olduğu alanda uzmanlaşarak olası iktidar değişikliği sonrasında sürece kolay uyum sağlamaktadır.

Ülke örnekleri incelendiğinde gölge kabine uygulamasının gayri resmi bir kurum olarak ortaya çıkıp benimsendiği ardından birtakım hukuki düzenlemelerin yapılarak kurumsallaştığı görülmektedir. Gölge kabine uygulaması İngiltere’de ortaya çıkmış olup İngiliz Westminster modeli parlamenter sistemin uygulandığı Avustralya, Yeni Zelanda ve Kanada gibi ülkelerde de benimsenmiştir. Bu ülkelerde de gölge kabineden hükümeti eleştirerek alternatif politikalar üretmesi ve alanında uzmanlaşan potansiyel hükümet üyelerini eğitmesi beklenmektedir. Gölge kabine uygulaması yumuşak kuvvetler ayrılığına dayalı parlamenter hükümet sistemi içinde gelişmiştir. Parlamente’ye karşı sorumlu hükümetin meclisin denetim ve kontrolü altında olması, yasama çalışmalarına katılması, soru ve tartışma gibi yöntemlerle gölge kabine ile karşılaşmasına olanak sağlamaktadır. Bu durum gölge kabinenin konumunu pekiştirmekte ve medyada görünür kılarak toplumu politikaları konusunda ikna etme olasılığını artırmaktadır.

Türkiye’de Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi, 2017 anayasa değişikliğiyle siyasal siteme girmiş olup kendine özgü bir başkanlık sistemi olarak ifade edilmektedir. Başkanlık sistemine geçişin doğal bir sonucu olarak cumhurbaşkanı, yürütmenin tek sorumlusu olarak icracı ve güçlü figür olarak ortaya çıkmıştır. Bakanlar kurulu hukuki olarak düzenlenmemiş olmakla birlikte fiili olarak varlığını sürdürmektedir. Bakanların kolektif sorumluluğu olmayıp yalnızca cumhurbaşkanına karşı sorumlulukları mevcuttur. Cumhurbaşkanının hem bakanlar hem de partisi üzerindeki konumun devam etmesi sebebiyle yasama organı üzerinde önemli etkisi bulunmaktadır. Bu durum sistemi sert kuvvetler ayrılığı ilkesinden uzaklaştırmaktadır. Gölge kabine uygulaması bu noktada hükümetin denetimi ve alternatif politika üretilmesi konusunda işlevsel bir kurum olarak uygulanabilir. Gölge kabine uygulaması, siyasal zemini yapay tartışmalar yerine somut politikalar üzerinde yürütülen bir müzakere alanına dönüştürebilir. Hükümeti eleştirmekle birlikte somut çözüm önerileri ortaya koyan bir yapıcı muhalefet yaklaşımı, toplum nezdinde daha ikna edici olacaktır.

Gölge kabine uygulamasının demokratik siyaset alanının gelişmesi bakımından birçok faydasının yanında Türkiye’de uygulanma sürecinde gerek hükümet sistemi yapısından gerekse siyasi kültürden kaynaklı birtakım zorluklarla karşılaşması muhtemeldir. Bu zorlukların büyük çoğunluğu gölge kabine uygulamasının içinde doğup geliştiği parlamenter sisteme uygun tasarlanmasından kaynaklanmaktadır. İncelenen ülke örneklerinde gölge bakanların neredeyse tamamı parlamento içinden atanmakta ve yasama faaliyetleri sırasında aktif muhalefet etmektedir. Bununla birlikte Türkiye’deki sistemde bakanların olduğu gibi gölge bakanların da büyük çoğunluğunun meclis dışından atandığı görülmektedir. CHP’nin 11 Kasım 2023’te açıkladığı 19 gölge bakanın sadece 7’si milletvekilidir. Bu durum gölge bakanların önemli bir kısmının yasama faaliyeti kapsamındaki politika süreçlerine doğrudan katılma ve müdahil olma olanağını sınırlandıracaktır. Westminster modelindeki gibi parlamentoda kabinenin karşısında konumlanan bir gölge kabine uygulamasının görülmesi zordur. Ayrıca cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde bakanların meclise karşı bir sorumluluğu yoktur. Gölge kabinenin kendini en çok gösterme fırsatı bulduğu, İngiltere ve Avustralya’daki gibi soru ve tartışma olanağı sınırlıdır. 2017 değişiklikleriyle birlikte sözlü soru önergesi kaldırılmış olup yazılı soru önergesi

de cumhurbaşkanı yardımcısı ve bakanlara karşı sorulabilmektedir. Dolayısıyla gölge kabinenin kendi görev alanındaki bakanlarla sözlü soru üzerine tartışıp kendini gösterme fırsatı bulabileceği önemli bir mekanizma kaldırılmıştır. Bunun yanında güç ve yetki kendinde toplanan cumhurbaşkanına yazılı da olsa soru yöneltilememektedir.

Türkiye’de toplum güçlü lider odaklı siyasal kültüre sahiptir. Bu noktada gölge kabinenin kurul olarak ürettiği politikalar ve yaptığı muhalefet, güçlü bir muhalefet lideri kadar toplum nezdinde etkili olmayabilir. Dolayısıyla gölge kabineyi oluşturan üyelerin kişilik yapısı uygulamanın benimsenmesi bakımından önemlidir.

İngiltere’de iki partili siyasal sistem büyük oranda tek parti hükümetlerini beraberinde getirmektedir. Türkiye’de çok partili siyasal sistem hakim olup hükümet bir partiye mensup başkan tarafından kurulsada gerek cumhurbaşkanlığı seçimi gerekse yasama sürecinde diğer partilerin desteğine ihtiyaç duyulabilmektedir. Gerek muhalefet gerekse iktidar partisinin gireceği seçim ittifakı tek bir gölge kabine oluşturulması konusunda zorluklar meydana getirebilir. Bu durumda iktidara gelmeyi hedefleyen tüm siyasi partiler kendi gölge kabinelerini oluşturabilir. Böylece yalnızca iktidar değil ana muhalefet partisi de kendini baskı altında hissedip politika geliştirme konusunda daha dikkatli davranacaktır.

Gölge kabine uygulamasının hem hükümet sisteminden hem de Türkiye’nin kendine özgü koşullarından kaynaklanan birtakım zorluklar içerdiği gerçektir. Bununla birlikte gölge kabine uygulamasının İngiltere’deki koşullarda ortaya çıktığını ve şekillendiğini unutmamak gerekir. Dolayısıyla Türkiye’de de mevcut hükümet sistemi ve siyasal sistemin diğer unsurları göz önüne alarak gölge kabine uygulaması benimsenebilir.

Gölge bakanların meclis faaliyetlerinde daha fazla etkinlik göstermelerini sağlamak için meclisteki milletvekilleri arasından atanması faydalı olacaktır. Bununla birlikte gölge bakanların meclis dışından da olabileceği göz önüne alınarak yasama çalışmalarına doğrudan ya da dolaylı olarak katılımı sağlayacak mekanizmalar oluşturulmalıdır. Özellikle milletvekili olmayan gölge bakanlar meclis içinde kuracağı ekiplerle koordinasyon sağlayarak yasama süreçlerinde etkili olabilir. Bunun dışında gölge kabineye yasama faaliyetlerinde alan açılması, gölge bakanın meclis dışından olsa bile oy kullanmaksızın meclis faaliyetlerine katılımına olanak sağlanması yararlı olacaktır.

Gölge bakanların meclis dışında olma ihtimalinin yanında meclis faaliyetleri sırasında sözlü soru olamaması ve alanındaki hükümet üyeleri ile tartışma olanağının sınırlı olması gölge bakanların faaliyetlerini meclis dışına da taşımalarını zorunlu kılmaktadır. Hem medyada kendine yer açabilmek hem de alanındaki bakanla karşılaşabilmek adına “gölge bakan” ve “gölge kabine” unvanının öne çıkarılması gerekmektedir. Ayrıca gölge bakanların meclis dışında çeşitli kesimlerle iş birliği geliştirerek geniş tabanlı bir muhalefet ve kamuoyu oluşturması, hükümetin kendine dikkat etmesini sağlayacak ve muhalefetin de iktidara hazırlanmasına katkı sunacaktır.

Bakanların aksine bir bürokratik örgüt ile kamu gücü ve ayrıcalıklarına sahip olmayan gölge bakanların, iş yükü göz önüne alınıp personel ve mali ayrıcalıklar sağlanması, gölge kabinenin konumunu netleştirecektir. Bu kapsamda yapılan düzenlemeler gölge kabineye hukuki zemin kazandıracak, siyasal sistem tarafından benimsenmesini sağlayacaktır.

Sonuç olarak gölge kabine uygulamasının Türkiye’de uygulanmasının önünde zorluklar olsa da hem hükümet hem de muhalefet bakımından faydalı olacağı bir gerçektir. Bu doğrultuda Türk siyasal sistemine uygun düşeceği ölçüde yasal düzenlemeye kavuşması sistemin kurumsallaştıracaktır.

Kaynakça

- Aldemir, Ceray ve Özge Hameş. “Katılımcı Yönetim ve Avustralya Seçim Sistemi.” *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 20, no.1 (2018): 99-116.
- Arslan, Rıza. “Parlamentar Yönetim Sisteminde Gölge Kabine’li Muhalefet.” *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 11, no.2 (2009): 1-16.
- Arslan, Rıza. *Demokratik Yönetim Sistemleri*. Dora Basım Yayın, 2015.
- Atar, Yavuz. “Neden Sistem Değişikliği?” *Kamuda Sosyal Politika Dergisi* 10, no.37 (2017): 35-38.
- Balakrishnan, Maha. “A Framework for a Shadow Cabinet in Malaysia,” 2021, Erişim tarihi Mart 21, 2025, <https://bersih.org/wp-content/uploads/2021/03/Bersih-Policy-Research-A-Framework-for-Shadow-Cabinet-In-Malaysia.pdf>.
- Bateman, Joel. *In the Shadows: the Shadow Cabinet in Australia*. Department of Parliamentary Services, 2009.
- Beyme, von Klaus ve Daniels, V. Robert. “Muhalefet.” çev. Mehmet Turhan, iç. *Marxism, Communism and Vestern - A Comparative Encyclopedia*, ed. Claus Dieter Kernig, 188-226, Herder and Herder, 1973.
- Bianet. “Yeni Yönetim Açıklandı.” Erişim tarihi Mart 5, 2025. <https://bianet.org/haber/chpnin-golge-kabinesi-nde-9-kadin-9-erkek-siyasetci-yer-aldi-287758>.
- CHP. “Cumhuriyet Halk Partisi Gölge Kabine Üyeleri TBMM’de.” Erişim tarihi Mart 4, 2025, <https://chp.org.tr/haberler/cumhuriyet-halk-partisi-golge-kabine-uyeleri-tbmmde>.
- CHP. “CHP Genel Başkanı Özgür Özel; Gölge Kabine ve İdari Görevler’den Oluşan MYK’yı Açıkladı.” Erişim tarihi Mart 4, 2025. <https://chp.org.tr/haberler/chp-genel-baskani-ozgur-ozel-golge-kabine-ve-dari-gorevlerden-olusan-mykyi-acikladi>.
- CHP. “İlhan Uzel, Dışişleri Bakanı Hakan Fidan ile Görüştü.” Erişim tarihi Mart 4, 2025. <https://chp.org.tr/haberler/lhan-uzgel-disisleri-bakani-hakan-fidan-ile-gorustu-lhan-uzgel-yapici-ve-tamamlayici-bir-diplomasi-onerdik>.
- Coşkun, Yusuf ve Cemal Yorgancıoğlu. “Westminster Modeline ve Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine Dayalı Bakan Yardımcılığı İçin Karşılaştırmalı Analiz.” *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, no.46 (2021): 75-122.
- Cumhuriyet. Erişim tarihi Mart 5, 2025. <https://egazete.cumhuriyet.com.tr/katalog/192/1990/10/22/10>.
- Çağlayan, Ramazan. “Hukukumuzda Kamu Tüzel Kişiliği Kavramı ve Kısıtları.” *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, no.7 (2016): 373-398.
- Dwivedi, Richa ve Abhinav, Shrivastava. “Institutional Opposition in Parliamentary Democracy: Experience from the UK, Australia and India.” *International Journal of Public Law and Policy* 9, no.3 (2023): 314-329.
- Eggers ve Arthur Spirling. *The Shadow Cabinet in Westminster Systems: Modeling Opposition Agenda Setting in the House of Commons, 1832-1915*, (American Political Science Association, Midwest Political Science Association, the Princeton Political Methodology Seminar, 2014), https://web.archive.org/web/20150105144519id_/http://www.people.fas.harvard.edu:80/~spirling/documents/bursty.pdf
- Erdoğan, Mustafa. *Anayasal Demokrasi*. Siyasal Kitabevi, 2017.
- Eroğul, Cem. *Çağdaş Devlet Düzenleri*. İmaj Yayınevi, 2010.
- Eroğul, Cem. *Anatüzeeye Giriş (Anayasa Hukuku’na Giriş)*. İmaj Yayınevi, 2009.
- Euronews. “Davutoğlu’nun kurduğu ‘gölge kabine’ nedir?” Erişim tarihi Mart 1, 2025. <https://tr.euronews.com/2019/12/25/davutoglundun-kurdugu-golge-kabine-nedir>.
- Galligan, Brian. *A Federal Republic: Australia's Constitutional System of Government (No. 3)*. Cambridge University Press, CUP Archive, 1995.
- Gözler, Kemal. *Anayasa Hukukunun Genel Teorisi-Cilt I*. Ekin Yayınları, 2020.
- Gözler, Kemal. *Elveda Anayasa*. Ekin Yayınları, 2017.
- Gözler, Kemal. *Türk Anayasa Hukuku*. Ekin Yayınları, 2019.

- Gül, Cengiz. *Demokrasi Teorisi Açısından Başkanlık/Cumhurbaşkanlığı Sisteminin Demokratiklik Değeri*. Adalet Yayınevi, 2019.
- Güneş, Turan. *Parlamenter Rejimin Bugünkü Manası ve İşleyişi*. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1956.
- Independent. “Selvi: Sarıgül, Gölge Kabine'sini açıklıyor.” Erişim tarihi Mart 5, 2025. <https://www.indyturk.com/node/431441/haber/selvi-sarigul-golge-kabinesini-a%C3%A7%C4%B1kl%C4%B1yor>.
- Independent. “Davutoğlu'nun 'gölge kabinesi' belli oldu.” Erişim tarihi Mart 5, 2025. <https://www.indyturk.com/node/108836/siyaset/davuto%C4%9Flunun-g%C3%B6lge-kabinesi-belli-oldu>.
- Johnson, Nevil. "Opposition in the British Political System." *Government and Opposition* 32, no.4 (1997): 487-510.
- Kaboğlu, İbrahim Özden. “Gölge Kabine”: Fırsat mı, Risk mi?, Erişim tarihi Mart 5, 2025. <https://ibrahimkaboglu.org/golge-kabine-firsat-mi-risk-mi.html/>.
- Kapani, Münici. *Politika Bilimine Giriş*. Serbest Kitaplar, 2019.
- Karasu, Koray. “İngiltere’de Kamu Yönetimi,” ed. Koray Karasu, iç. *Kamu Yönetimi Ülke İncelemeleri*. İmge Kitabevi, 2020, 175-348.
- Kiriş, Hakan Mehmet. “Parti Sisteminde Kutuplaşma ve Türk Parti Sistemi Örneği.” *Amme İdaresi Dergisi* 44, no.4 (2011): 33-67.
- Lijphart, Arend. *Demokrasi Modelleri Otuz Altı Ülkede Yönetim Biçimleri ve Performansları*. çev. A. Ayas, Güneş ve Bulsun, Utku Umut, İthaki Yayınları, 2014.
- Nar, Utku. “SHP’den CHP’ye Uzanan Gölge Kabine Geleneği.” *Politikayol*, Erişim tarihi Mart 9, 2025. <https://www.politikayol.com/shpdn-chpye-uzanan-golge-kabine-gelenegi>.
- Özbudun Ergun. *Parlamenter Rejimde Parlâmentonun Hükûmeti Murakabe Vasıtaları*. Ankara Üniversitesi Basımevi, 1962.
- Özbudun, Ergun. *Türk Anayasa Hukuku*. Yetkin Yayınları, 2012.
- Özdemir, Gürbüz. “Türk Siyasi Kültürü Bağlamında Hükümet Sistemlerine İlişkin Bir Değerlendirme.” *Oğuz-Türkmen Araştırmaları Dergisi* 2, no.2 (2018): 45-86.
- Özer, İnan. “Siyasal Kültür, Demokrasi ve Demokratik Değerler.” *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 14, no. 1 (1996): 71-98.
- Parliament of Australia. Erişim tarihi Şubat 17, 2025, https://www.aph.gov.au/About_Parliament/House_of_Representatives/Powers_practice_and_procedure/Practice7/HTML/Chapter2/Cabinet.
- Punnett, R. Malcolm. *Frontbench Opposition: the Role of the Leader of the Opposition, the Shadow Cabinet and Shadow Government in British Politics*. Heinemann, 1973.
- Rodney Brazier. *Constitutional Practice: The Foundations of British Government*. Oxford University Press, 1999.
- Roskin, G. Michale. *Çağdaş Devlet Sistemleri: Siyaset Coğrafya, Kültür*. çev. Atilla Yayla ve Bahattin Seçilmişoğlu, Adres Yayınları, 2021.
- Rush, Michael. *The Role of the Member of Parliament Since 1868: From Gentlemen to Players*. OUP Oxford, 2001.
- Sancar, Altan. “Altılı masa 'gölge kabine' kuracak: Komisyonlardan bakanlar çıkacak.” Erişim tarihi Mart 7, 2025. <https://www.diken.com.tr/altili-masa-golge-kabine-kuracak-komisyonlardan-bakanlar-cikacak/><https://chp.org.tr/yayin/ortak-politikalar-mutabakat-metni/Open>.
- Sartori, Giovanni. *Karşılaştırmalı Anayasa Mühendisliği*. çev. Ergun Özbudun, Yetkin Yayınları, 1997.
- Sayın, Ayşe. “CHP’de 'gölge kabine' dönemi: 17 MYK üyesi gölge kabinede, 7’si parti yönetiminde yer aldı.” Erişim tarihi Mart 5, 2025. <https://www.bbc.com/turkce/articles/cz92lmq6562o>.
- Steffani, Winfried. "Parlament, Regierung, Rechtsprechung.” İç. *Politikwissenschaft, Eine Grundlegung* 2, ed. Klaus von Beyme, 3-35, Verlag W. Kohlhammer, 1987.

- Summers, John. "Parliament and Responsible Government," iç. *Government Politics in Australia*. ed. Jane Robbins, John Summers, Alan Fenna, 33-53, Pearson Higher Education AU, 2014.
- Şaylan, Gencay. "Cumhuriyet ve Demokrasi Kavramları Üzerine Düşünceler." *Amme İdaresi Dergisi* 39, no.4 (2006): 1-15.
- TBMM Tutanak Dergisi. Erişim tarihi Şubat 17, 2025. <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d18/c050/tbmm18050024.pdf>.
- Teziç, Erdoğan, *Anayasa Hukuku*. Beta Yayıncılık, 2016.
- Tiernan, Anne and Patrick, Weller *Learning to be a Minister: Heroic Expectations, Practical Realities*. Melbourne University Publishing, 2010.
- Tuncay, Suavi. *Parti İçi Demokrasi ve Türkiye*. Gündoğan Yayınları, 1996.
- Turner, D. Robert. *The Shadow Cabinet in British Politics*. Routledge and Kegan Paul, 1969.
- Uluşahin, Nur. *Anayasal Bir Tercih Olarak Başkanlık Sistemi*. Yetkin Yayınları, 1999.
- Wikipedia, "Gölge Kabine." Erişim tarihi Mart 1, 2025. [https://tr.wikipedia.org/wiki/G%C3%B6lge_Kabine_\(T%C3%BCrkiye\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/G%C3%B6lge_Kabine_(T%C3%BCrkiye)).
- Yüksel, İsmail. "6771 sayılı Anayasa Değişikliği Kanunu'nun Ardından Kanun Yapma Yöntemi." *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi* 7, no.2 (2017): 251-274.
- Yıldız, Ceren. "1982 Anayasasında Öngörülen Parlamenter Denetim Yollarının 2017 Anayasa Değişikliği İle Dönüşümü." *Anayasa Hukuku Dergisi* 11, no.22 (2022): 493-522.